

Disquisitio literaria de democratiae apud Athenienses origine et processu

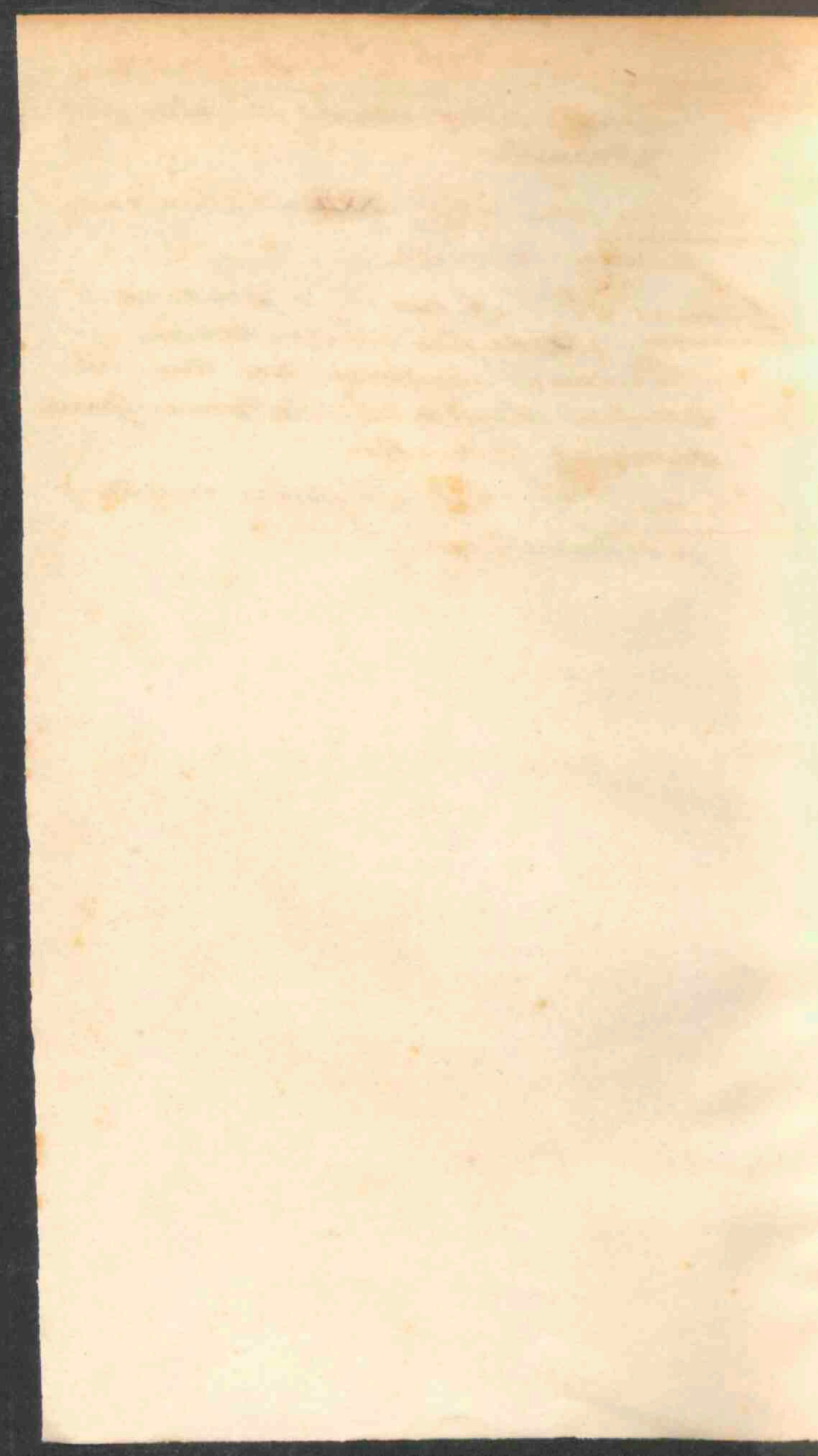
<https://hdl.handle.net/1874/315148>

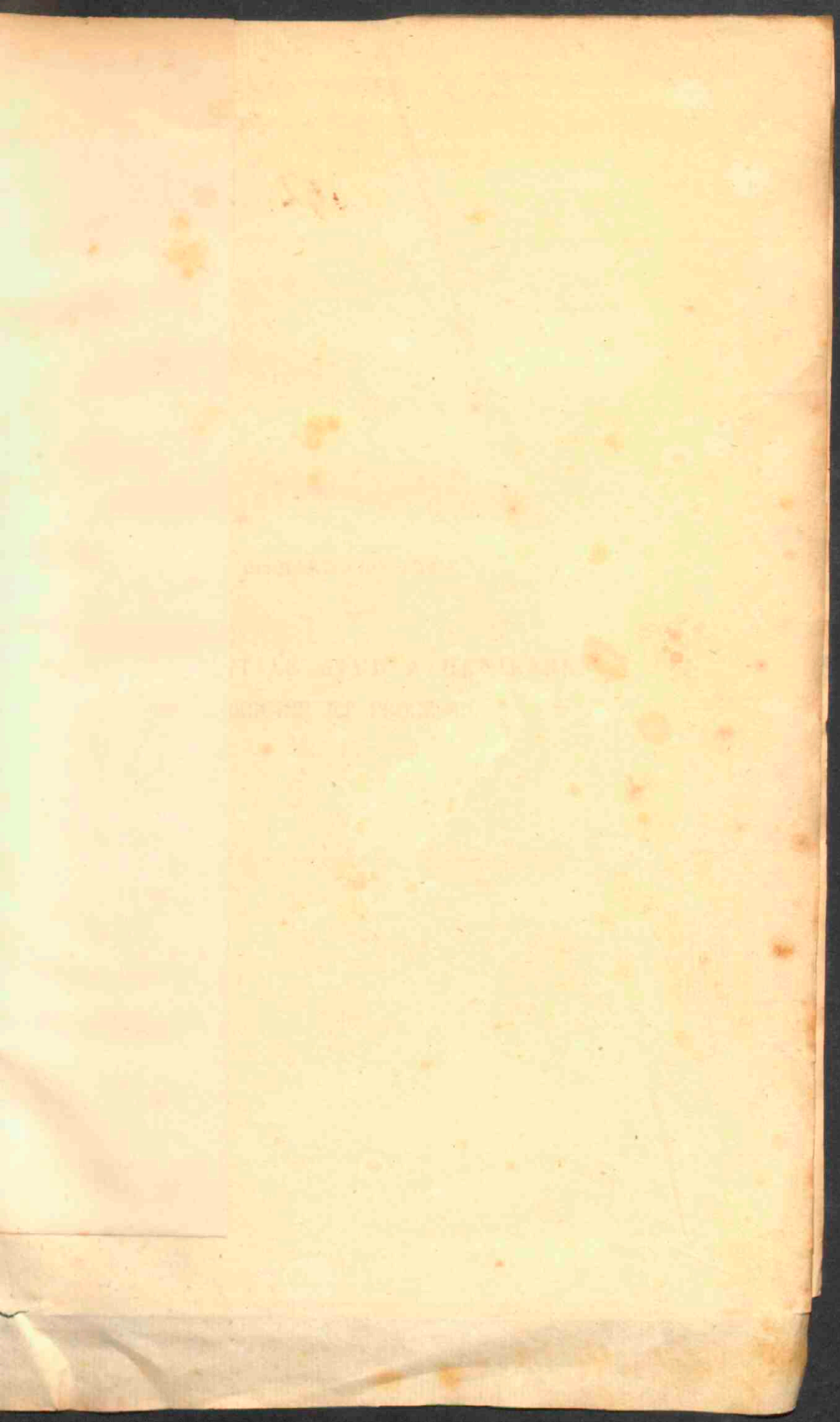

Doctrina Miscell.

Quarto No. 192.

1. Jurgenz, D. H. De democratiae
apud Athenienses origine et
processu.
2. Kulder, L. De **XIV** Metallorum
pondere chemico.
3. Grims, H. P. A. van. De pondere
specifico elementorum
chemicorum aëriiformi nec non de
pondere chemico elementorum quae
organica dicuntur.
4. Greven, G. De elliptica luminis
polarisatione.

DISQUISITIO LITERARIA.

DE

DEMOCRATIAE APUD ATHENIENSES

ORIGINE ET PROCESSU.

RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT

1776 5524

DISQUISITIO LITERARIA
DE
DEMOCRATIAE APUD ATHENIENSES ORIGINE ET PROCESSU

QUAM
ANNUENTE SUMMO NUMINE
EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI
GERARDI JOHANNIS MULDER,
MATH. MAG. PHIL. NAT. ET MED. DOCT. ET PROF. ORD.

NEC NON
AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU
ET
NOBILISSIMAE FACULTATIS LITERARIAE DECRETO

PRO GRADU DOCTORATUS

SUMMISQUE IN
PHILOSOPHIA THEORETICA ET LITERIS HUMANIORIBUS
HONORIBUS AC PRIVILEGIIS

IN ACADEMIA RHENO-TRAJECTINA

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS

ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTET

DIDERICUS HENRICUS JURRJENS
Amstelodamensis.

A. D. XII m. Julii, anni MDCCCLIII, hora II.

TRAJECTI AD RHENUM,
APUD J. VAN BOEKHOVEN, TYPOGR.
MDCCCLIII.

MATRIS

MANIBUS

SACRUM

PARS PRIOR.

PRAEFATIO.

Veniam juvenilis laboris a viris doctis peto. Scripsi quod debui, non, ut spero, quod potuerim. Curriculo enim academico nondum decurso, munus curandum mihi mandatum est, quod, ut cuique in votis est, ita et ipse libenter suscepi.

Civis academicus statueram democratiae apud Athenienses historiam conscribere; in tot vero occupationibus iisque novis haud semel opus intermisi, atque jam nunc, urgente lege, ne amphora institui coepta currente rota urceus exeat, satius duxi ea edere, quamquam inchoata, quae ipse commentatus eram, quam omnino aliorum sententiis nili.

Sed ut ad ea, quae gratus animus exsolvere jubet, progrediar, primus Tu mihi nominandus es, Clarissime Karsten, qui, quae tua in omnes litterarum studiosos benevolentia est, consiliis monitisque studia mea adjuvisti. Quamquam gratiarum actionem non postulas, tamen hunc libellum lecturis beneficia, quibus a te ornatus sum, praedicare meum putavi. Multum tibi me debere scio et agnosco.

sed illud praecipuum, quod quo ipse antiquae philosophiae amore ardes eodem me a te incensum esse laetor.

Neque minus in tui memoriam redire mihi liceat, Clarissime van Goudoever, cujus disciplina mihi per vitam exemplo erit, cuique de me bene merito gratum me discipulum praebebo.

Vos denique, matheseos philosophiaeque professores, Viri Clarissimi, Buys Ballot et Opzoomer, quibus optimis usus sum doctoribus, gratam vestrorum in me officiorum testificationem accipiatis velim. Vobis meliorem abstrusiorum disciplinarum methodum acceptam refero, qua instructus neque vestrorum praeceptorum immemor, ad philosophiam jam redierim, opto.

INTROITUS.

Omnis democratiae historia proficisci debet a causis, quibus, ut duae in civitate exstiterint factiones, effectum sit.

Nusquam enim, in antiquitate certe, civitas popularis tamquam primigenia reipublicae forma invenitur. Ubique profecta est a contentione, qua tum pauperes ab optimatum dominatione immunes et tutos se praestare atque juris aequalitatem consequi studerent; tum peregrini, a civitate sejuncti, per longum jam tempus iisdem ac indigenae sedibus utentes quaestumque aliunde factitantes, nonnulla sibi jura acquirere conarentur.

Initium contentionis eo spectavit, ut, quod antea more agebatur, in legis formulam redigeretur, quo optimates libidinose atque insolenter se gerere desinerent, legumque potentia major esset quam hominum.

In omni antiquitate eodem fere tempore idem in rebus publicis atque in philosophia obtinere animadvertimus. Homo enim, in tanta et rerum naturae et juris varietate,

certum et stabile quid suspicabatur, quod vitae modo atque institutis consequeretur. In hujus contentionis natura et indole exponenda, quoad ex historia fieri potuerit, prima mihi de democratia apud Athenienses disquisitio versabitur.

Postquam vero familia, quae fuit prisca rei publicae ratio, obscurata est novumque civitatis genus, auctore Solone, exstitit, quo omnia ferme fortunis ponderabantur, quibus exinde institutis effectum sit, ut, fracta optimatum potestate, superior popularis evaserit factio, altera disquisitionis pars inquireret, initium ducens a concordia fide a Solone reconciliata.

Continebit igitur disputatio Atheniensium reipublicae historiam, inde a Solone usque ad finem bellorum persicorum, quibus vires populi atque opes auctae Athenisque exitii semina sparsa sunt, quae populi libido uberiora faceret. In qua historiae parte maxime memorabilis est tyrannis, qua plebs optimatibus impar ad futuram victoriam instrueretur.

Inde a bellis persicis aureum illud reipublicae saeculum exstitit, quo Ionum ingenii magnitudo eluxit, sed populi tandem libido variis deinceps institutis in demagogorum spem evectâ est. Pericle mortuo, qui prohibuit quominus populus praeceps rueret, popularis factio, quum victrix e contentione discessisset, liberum habuit campum, in quo omnia divellens atque distrahens exsultaret. Jam vero quum τὸ τῶν ἀπόρων πλῆθος κύριον

τῆς πολιτείας, ἀλλ' οὐχ οἱ νόμοι essent 1), neque populo vires residuae quibus patrum vestigia premerent, elanguit perpetuae illius legis et aeternae vis, quae quasi dux vitae et magistra officiorum est. Ea tertia sit historiae democratiae pars, quam persequar, nisi occupatio consilium peremerit.

DE ANTIQUISSIMIS ATTICAE INCOLIS.

Regiminis forma a populi natura pendet. Utraque initiis et elementis, ex quibus natio concreta est, nititur. Ad populi indolem formandam valet cum ingenium ejus partis sive tribus, qui prae caeteris pollet, tum res quae vel sua vel externa efficacitate populi indolem flectunt atque regunt; quibus rebus etiam natura soli adnumeranda est, quod aut ob sterilitatem incolas, ut aliunde sibi victum et cultum quaerant, impellit, eoque exterorum commercio et mercaturae favet: quae, si ad rerum in Graecia commutationes animum attenderimus, ubique agnoscestur ingenia ad novas res procliviora reddidisse: aut ad agriculturam idoneum est, et, veluti maxima Peloponnesi pars, portibus destitutum, ut

1) Arist. Pol. IV. c. 6.

incolas ab omni commercio arceat.

Ut igitur recte de democratia statuatur, populi principia cognoscantur necesse est. Quae quaestio, quo clarius in historia cernuntur populorum origines, eo facilius est explicatu. Quum vero vetustae Atheniensium res in oblivionem abisse videantur, vel potius partim in mythos mutatae sint, partim obscuratae, quod maxime de temporibus post Codrum valet, ad conjecturas confugiatur necesse est. Athenarum enim populus a commercio cum reliquis Graeciae civitatibus, quarum pars certe laetiora jam ex mercatura incrementa capiebant, remotiores erant, quo factum est, ut populi exigua esset potentia atque omnis potestas omnesque rei publicae vicissitudines 1) ad optimates pertinerent.

1) De iis valet, quae Sismondi, Histoire de la chute de l'Empire Romain, de Saec. X. p. 493 scripsit.

La partie active de la nation composée des dues, des comtes, des seigneurs châtelains, échappait presque complètement à l'histoire par sa profonde ignorance, par sa complète indifférence sur l'opinion des autres et le jugement de la postérité. Le travail historique, que cette même noblesse encouragea plus tard, pour la recherche de ses généalogies ou le blason de ses armoiries, n'avait point encore commencé. La vanité de naissance est elle même un progrès social, car elle indique l'estime qu'on fait, au moins sous un rapport, de l'opinion des autres. Il s'agissait fort peu pour la noblesse d'où elle venait, il lui suffisait seulement de savoir qu'elle était forte.

Florente Atheniensium republica, vetustae res paucos tantum nactae sunt scriptores, qui pristinae historiae indagandae operam navarent. Praesenti enim gloria delectati atque in futuram semper rapti, antiquitati lumen affundebant a praesenti rerum conditione depromptum. Antiquae res repeti demum coeptae sunt, quum Athenienses de pristina dignitate consequenda non jam sperarent ac libertas in perpetuum deploraretur.

De antiquissimis autem rebus vix quidquam certi proferri potest, quoniam scripta eorum, qui mythos ab historia discernere conati sunt, temporis injuria maximam partem interiire, inque posterioris temporis scriptis vera et falsa nullo discrimine commiscentur 1).

Multi Pelasgos atque Hellenes ad unam eandemque stirpem referunt 2), quorum tamen sententia sensim paulatimque labefactari incipit, quum in linguis artibusque inter se comparatis multa vestigia deprehendantur, unde efficiatur ambos ejusdem originis non fuisse 3).

1) Conf. Niebuhr. Vorträge über alte Gesch. Berlin 1847. I. p. 202. seqq. p. 216. Grote. Gesch. Griech. Leipz. I. I. 86.

2) Wachsm. Hell. Alterth. Kunde I. p. 53. 70. 2e Aug. Universe K. O. Müller. Stühr Relig. System p. 5.

3) Herodotus I. 57 affirmat Pelasgos fuisse barbaros. Conf. Strabo. C. p. 321. p. 247. inprimis quae disputavit Grote I. 2. 600, et Wachsm. I. p. 779. 782. qui, ut solet, Herodotum reprehendit.

Quod nomen *Pelasgorum* tot populis inditum fuit, vix argumento sit, ut credamus omnes hos revera Pelasgos fuisse; sed inde colligatur fuisse nomen, quo omnes universe appellari solerent, qui ante Hellenum adventum vel dominatum fuissent, quosque hi ipsi a se diversos putabant 1). Sic Caesar omnes Germaniae stirpes uno nomine appellat *Suevos*, Tacitus, Germ. II. 6, rationem afferens cur Germani, quorum pristinum nomen ignorat, ita dicti sint, indicat, quomodo ejusmodi nomen oriatur 2). Strabo omnes septentrionalis orbis terrarum partis incolas *Scythas* appellat 3). Ad eam analogiam Pelasgorum nomine pristina saecula significata esse arbitror. Hanc

1) Nieb. Vort. p. 244. Hier ist man immer dadurch getäuscht worden, dasz sich die Griechen selbst oft Pelasger nennen; diese Vermischung tritt aber erst in der späteren Zeit des sinkenden Lebens ein.

2) Ita nationis nomen, non gentis nomen invaluisse paulatim, ut omnes primum a victore (victis?) ob metum, mox a se ipsis, invento nomine, Germani vocarentur.

Quae leguntur l. l. c. 38. 1. de Suevis satis de Pelasgis valent. „Nunc de Suevis (suevi = schweifen, schweben = πλάζειν, פלשתים, פלשתיים; LXX. Ἀλλόφυλοι.) dicendum est, quorum non una ut Chattorum Tenctorumque gens, majorem enim Germaniae partem obtinent, propriis adhuc nationibus nominibusque discreti, quamquam in commune Suevi vocentur.

3) Conf. Strab. de Hom. disputans. c. 34. — c. 36. 30.

appellationem Herodotus haud semel ita usurpat ut sibi non constare videatur. Thucydides, quum videret a mythis nomina divelli non posse, in antiquae Graeciae statum atque progressum describendo eas ferme omisit 2). Ephorus historiam conscribere instituit inde a Heraclidarum in Peloponnesum reditu; qui, quamquam *ἐπετίμησε τοῖς φιλομυθοῦσιν ἐν τῇ τῆς ἱστορίας γραφῇ* (Strab. p. 422, C), tamen a mythis non abstinuit. — Strabo (IX. 402. 5) in Boeotiae historia adumbranda a migratione Aeolica ad bella Persica transit. Ex quibus apparet, Graecos eosque doctos pauca tantum de antiqua historia pro certis habuisse, dum reliqui vel nulla vel temeraria critica usi sunt, qua omnia magis magisque perturbarentur.

Utrum antiqui illi populi, qui Pelasgorum nomine feruntur, semitica fuerint origine ideoque cum Tyrrhenis quodammodo conjuncti, an fuerint natio, quae intra Libanon, Taurum, Haemum et Alpes, tamquam fines a natura datos, vixerit, non jam pro certo statui possit, quoniam hujus populi reliquiae jam evanuerant, ubi historiae indagatio institui coepta est. — Pelasgi igitur, ut videtur, fuerint stirps, cujus nomen postea ad alias stirpes translatum est; quo vero modo haec cum illis coaluerit indicari jam nequit. Herodotus affirmat eos in Attica fuisse cumque Hellenibus coaluisse, atque eorum nomen et sermonem in oblivionem

1) Conf. Grote I. 1. 325. p. 113, ubi de fide Thuc. disputat et p. 323.

abisse, seque Crestone eorum invenisse reliquias, de quibus vix habuit, quod diceret 1). Novissimi de antiquis Graeciae rebus scriptores multa ediderunt, quae maximam partem incertis posterioris aevi testimoniis nituntur, atque verius Thucydides, qui quum antiquum Graeciae statum, quam posset optime, explicuisset, cautus addidit: τὰ μὲν οὖν παλαιὰ τοιαῦτα εὐρον, χαλεπὰ ὄντα πᾶν τι ἐξῆς τεκμηρία πιστεύσαι atque sub init. lib. I: τὰ παλαιὰ σαφῶς μὲν εὐρεῖν διὰ χρόνον πλῆθος ἀδύνατα ἦν. Sic paucis indicavit operae pretium non esse mythos ad certam normam revocare, quum in ipsam historiam falsa irrepissent, quae vix possent discerni. Conf. Lib. I. C. 20. 21.

Hellenum nomen quum plurimum polleret et logographi varios mythos ordinarent atque exornarent ἐπὶ τὸ προσαγωγότερον τῇ ἀκροάσει ἢ ἀληθέστερον, antiqui populi in oblivionem abiire atque ipsi Graeci nova sibi primordia excogitantes antiquas illas stirpes a se sejunxerunt eadem tempestate, quâ communibus periculis conjuncti ad majorum rerum spem erigebantur. Sic Thu-

1) II, 51. (I, 56. VIII, 44. VII, 95.) Qui posteriores loci recte interpretantibus non officiant. — Ad Herod. II. 51. Confer. Strabo V. 221. C. IX. 401. 3. Her. VI. 137. Thuc. IV. 109. qui loci Tyrrenos respicere videntur, qui iidem fuerint ac Pelasgi, quorumque nomen non paucis stirpibus Her. aliique indiderunt.

cydides, Pelasgis strictim memoratis 1), statim ad notam illam Hellenis genealogiam se vertit nec quidquam affert, unde efficiatur ejusdem stirpis fuisse Pelasgos atque Hellenes.

Herodotus, qui in historiis non ultra Croesi ferme tempora recedit, raroque res altius repetit, ad Pelasgos omnes refert, quorum origines nescit, vel qui ex diversarum stirpium colluvie coaluerant 2). Uti Herodotus ad Pelasgos, sic Strabo ad duas saepe alias stirpes recurrit, Caucones et Leleges, antea Cares dictos. Quam pauca posterioris aetatis scriptores de Pelasgis cognita habuerint e Strabone colligatur, qui sua de iis non proferens, praeter Hecataeum, Hieronymum et Ephorum, nulla adhibita ratione, poetas, potissimum, ut solet, Homerum sequutus est. Ephorus, quem citat p. 221 C, tempora turbans Pelasgos cum posterioris aevi Arcadum mercenariis confundit, qui pristina vitae ratione missa, milites evaserant. Quo testimonio nisus p. 545 C, eadem ubique ratione eos informat, idemque Caucones, quippe Arcadas, — quos p. 535 C Aeolenses fuisse dixit, qui scilicet p. 679 iidem dicuntur ac Dores — ad Pelasgos refert, quia, ut Pelasgi, *πλανητικοί* fuerint. Quum autem ipse ani-

1) Thuc. I. 3. Ex cujus verbis efficiatur ei persuasum fuisse praeter Pelasgos et alios fuisse, quorum nomina tam late non patuerint.

2) Conf. Röth. Geschichte unserer Abendländischen philosophie I. pp. 329-333.

advertisset, quantum obscuritatis in ea re esset, cautus addidit multas atque varias de his ferri narrationes. Pelasgos, Dryopes, Caucones barbaros fuisse Hecataeus ei auctor est (p. 521 C), eandemque sententiam (p. 410 C) sequutus barbaris Pelasgos adnumerat; quae sententia ut probetur, ad Homerum provocat. In tanta nominum copia atque perturbatione, cujus exemplum est p. 597 C, quis obscuris istis lucem affundere instituerit? Mirum autem quod Strabo cum Herodoto, quem tamen neglexit, consentit Pelasgos fuisse barbaros atque diversos a Tyrrhenis, quibus antea nomen Lydis fuisse affirmat (p. 520); idemque Atthidum scriptores sequutus cum Herodoto statuit (221. 597). in Attica fuisse Pelasgos. Ex iis, quae attuli, ut omittam Apollodorum et Diodorum, colligo, de Pelasgis nil posse judicari, nisi quod reliquiae gentis fuerint, cujus memoria optimis Graeciae temporibus interiisset. Postea autem, quoniam nomen ubique obvium erat, Graeci id ad historicam normam revocare conati sunt, aut aliis mythis miscuerunt 1).

Hellenum origines, qui iidem ac Dores habendi sunt,

1) Num Pelasgi fuerint Philisti, Plethi, Kethri atque Kari. Conf. Röth. l. l. p. 88 atque ann. 14. 17. 25; de Etruscis p. 92.

Her. et Strab. sententia, Pelasgos fuisse barbaros, plus apud me valet, quam novissimorum auctorum conjecturae. Quamquam hujus loci non est etymologica ratione indicare, quemadmodum

investigari non possunt. Sacer eorum cultus, cui et altaria propria fuisse videntur, orientem refert. Quominus olim ex oriente venerint, non obstat tripartita in phylas divisio, quippe quae demum exstiterit, quum sibi terras expugnassent; neque de ipsis phylis satis constat utrum jam ab initio tribus *πάμφυλοι* dicta ad Hellenes pertinerit an e variorum populorum colluvie deinceps orta sit, quorum nobiles cum ipsis coaluerint, atque ita exstiterit tripartita divisio, quod postea in Peloponneso ubique obtinuisse invenitur.

Ut conijcere licet, e variis populis confusi erant, quorum flos sive nobiles Hellenes dicendi sunt. Eos ex oriente profectos esse ex iis conficiatur, quae linguarum investigatio conguessit 1). Multa enim deorum nomina ex Aricis sive Indo-Germanicis radicibus explicantur; alia contra Graeci sermonis vocabula ad semiticas radices referenda sunt 2).

Philistorum, Pelasgorum et reliquorum nomina cohaereant, tamen utriusque auctoris sententia et argumentis aliunde petendis nitens, puto Pelasgorum stirpem, — diversissimam ab Hellenibus fuisse.

1) Conf. quae Leo. *Univers. Gesch.* 3 Aufl. p. 250. 64. 72 ex Bopp. *Vergleich. Gramm. et Lassen. Indische Alterthumsk.* I. Th. attulit, praeterea Stuhr *Rel. Syst.* p. 31., qui vero diversos fuisse populos negat.

2) Conf. Ross. in *d. Zeitschr. für d. Alterthums wissenschaft* 1850. N°. 25, p. 195 seqq.

Quod si verum est, pertinuerint hae radices ad Tyrrhenos sive eam Phoenicum stirpem, quae, quo tempore Hebraei ex Aegypto remigrarunt, in insulis atque terris mari adjacentibus consedit. Num Aeolenses in Hellenibus censendi sint, non constat. Ut ex nomine judicare licet, varii fuerint populi, qui meridiionalem Thessaliae partem incoluerunt 1). Dores autem, quorum nulla ferme apud Homerum mentio est, in Phtiotide latebant, unde postea in terras ex adverso Peloponnesi migrarunt. Jam antequam in Peloponnesum trajecere, majorem usque auctoritatem, armis potissimum partam, assecuti sunt, qua sacra et jura circumjacentium populorum, praesertim eorum a quibus, ut auctor est Thucydides, accessiti erant, multis partibus immutatus sit. Hellenum religionis hoc fuit proprium, ut antiquiora instituta omnia ipsosque populos ad deos heroesque referret. Etsi autem Hellenum auctoritate hic cultus, Homeri atque Hesiodi figmentis ornatus atque populari Graecorum opinione receptus, vulgo invaluerat, eruditioribus tamen illa de Diis doctrina non satisfacit. Itaque quum in alias jam res conversi, novos mythos informare desiissent atque studerent omnium rerum divinarum atque humanarum vim, naturam causasque nosse, vetustioris illius religionis reliquias respexerunt, quae ad rerum naturam ejusque vires pertinebant; cujus

1) Dr. E. W. Fischer. Griechische Zeittafeln. p. 20.

religionis reliquiae usque ad Pausaniae tempora manserunt, quasque frustra cum Hellenum cultu conjungere conati sunt 4).

Num Iones fuerint Pelasgi, demonstrari vix potest 2). Quod si placet Pelasgos unum eundemque populum fuisse, intra fines supra commemoratos degentem, cujus diversis partibus locorum natura atque temperies diversam indiderit naturam, Iones ad hos pertinuisse censendi sunt; eos e Creta vel ex Asia advectos esse e mythis colligatur, idque multa eorum in Peloponneso vestigia indicare videntur 5). Si autem ad Atheniensium historiam atque illam aetatem, quae inde a Codri tempestate incipit, attendimus, mirum est, quod Codridae et Paeonidae, qui in Atticam migrasse dicuntur, per totam historiam primas obtinent; contra

1) Stuhr p. 19. 20 et Grote l. 1. 273 de pristina religione dissentiunt: Ille: Der alte Baum-Felsen und Stein-Dienst der Pelasgische Vorzeit musz nach allem, was eine gründliche Geschichtsforschung lehrt, ganz anders und weit tiefer und geistiger gedeutet werden, als auf Fetisch- und Amuleten-Dienst. Hic. Jhr Polytheismus, der einige Elemente eines ursprünglichen Fetischismus enthält.

2) Kruse, Hellas I, probare instituit Iones non fuisse Pelasgos. Plasz, Vor- und Urgeschichte, diversam sententiam sequitur atque in recenti opere, praemio ornato, *Die Tyrannis*, eandem sententiam laudat.

3) Conf. tamen Meurs. VI. 21. Lect. Attic.

Hellenum nobilium , qui prius in Atticam confugerant , quorumque auctoritas magna fuisse fertur , nulla mentio fit , atque ipsi indigenae nobiles tam rari apparent , ut ferme nullos fuisse diceres. Si omnia quae apud Herodotum , Strabonem et Pausaniam leguntur contulerimus , dubitetur num revera Iones longo tempore ante Dorum migrationem in Attica fuerint. Multa illi sententiae officere videntur. Quum autem nondum satis perspectum habeam , quo modo Athenienses illam de Paeonidis deque Theseo historiam exornarint , in sequentibus vulgarem sententiam sequutus sum. De Ionum cultu divino nihil pro certo affirmari potest , neque ex Neptuni nomine , qui et in Thessalia et apud Iones colebatur , sequitur , ut Ionum origines ex Thessalia petendae sint.

Hellenibus autem Iones adnumerati sunt demum in illa Hellenis genealogia , in quam omnes Graeciae populi deinceps ad familiae similitudinem sunt receptae. Apud Homerum ea genealogia non exstat , neque ante nata videtur , quam Graeci aliquo vinculo inter se continerentur. Quo autem tempore exstiterit non ita constat ut omnes in eo consentiant , neque id ex Hesiodi fragmentis definiri potest. Schömann (Ant. j. p. 165 : 9) sibi persuasum esse dicit , fabulam de Ione ejusque filiis non exstitisse ante colonias in Asiam deductas. Si autem Hesiodus vel posterioris aevi scriptor ejus auctor dicendus est , multo post exstiterit , praesertim illa *de Ione* mentio. Grote eam ad annum 676 referens , animad-

vertit primos in eam receptos esse Dorum atque Aeolum. In eandem igitur genealogiam Iones, qui natura et fati ab Hellenibus diversi erant, recepti sunt. Genealogi enim ne Ion nuda esset persona, undique corripuisse videntur, quibus eum exornarent, atque sic Eumolpi victori grato animo Athenienses civitatem ordinandam praebuerunt, qui institueret ea quae aut ipsis Ionibus initio propria fuerant aut quae genealogi antiquitati tribuerunt, ut institutorum gloria augetur. Cum Hellenum autem adventu Apollinis in Attica cultus conjungendus est. Quem ad modum cultus ante Hellenum adventum ex variis initiis concretus sit, vix explanari potest. Universe post coloniam ex Asia advectam, cujus ducem appellare licet Cecropem, deorum cultus ita coaluisse videtur, ut Ionum Neptunus et Erechtheus qui ad Pelasgos pertinuerit confusi sint; cum hoc *Ποσειδῶνος Ἐρεχθέως* cultu *Ἀθηναῶν* sacra conjuncta sunt. Haec enim jam ab antiquis Atticae incolis culta esse videtur atque per illam Cecropis migrationem primas obtinuisse, quo factum est ut Ionum Neptunus, qui et in Attica et in Peloponneso colebatur, ibi pristina dignitate privatus ipsaque urbs Athenae dicta sit. Quo magis autem Hellenum cultus praesertim per oraculum Delphicum invaluit, Minerva pristinam indolem mutavit, tandemque *πρόμαχος* facta est, atque ab Hellenibus, quos traditio ad Xuthum refert respicitque Thucydides, Apollo postea *πατρώος* dictus, profectus est. Hellenes enim, quorum res in Attica gestae Ioni tribuuntur ipsique Apollini,

qui in bello Eleusinio et Thracico Ioni adstitisse fertur, in Atticam civitatem recipiendi erant. Si verum est Hellenes quondam Athenienses a reliquis populis defendisse atque eorum adventu non paucos in Peloponnesum migrasse, inde colligatur quanta in republica fuerint auctoritate. Iisdem fortasse gentium, in quas recipiendi erant, ordinatio tribuenda est, ut, dum pro se quaeque familia sacra patria retineret, eae, quae ab eodem sive ficto sive vero proavo ortos se gloriarentur, hujus sibi sacra communia susceperint, quae autem ex diversis partibus essent concretae nova condiderint sacra, quo facto Apollo omnium phratriarum praeses coli coeptus est. Num omnia, quae lexicographi et grammatici antiquitati tribuunt, phylas, phratrias, gentes, familias, numeros, ad antiquissima tempora referenda sint, jure ad dubitetur. Neque constat de ipsis regum nominibus, ceteroquin necessariis, quippe quum facta et eventus cum nominibus conjungenda sint. — Quum enim ubique terrarum omnes in republica commutationes cum illustri ferme viri nomine conjunctae inveniantur, non caret specie veri posterioris aevi scriptores rerum pristinarum vices, quarum vestigia in mythis inque poetarum figmentis obvia erant, ad illud exemplum cum certis et illustribus nominibus conjunxisse, ipsasque res ad suoris temporis modum ordinasse. Thucydides enim bellum Trojanum ad civilem rationem exigens, qua Graecorum potentiae progressio demonstraretur, Thesei nomen in rebus Atticis

non missum facit, sed eum, omnibus mythis nudatum, civitates Atticas in civilem communitatem, ad ipsius aetatis ferme similitudinem, consociantem facit. Strabo (597. C) res altius repetens, auctore Philochoro, Cecropem dicit incolas in duodecim urbes distribuisse, quas Theseus conjunxit.

Novissimi autem scriptores, ne rerum ordini quid deesset, eas cum duodecim phratriis componere conati sunt.

Livius eandem, quam ceteri sui temporis Romani, genealogiam sequutus atque supersticiosa vetustatis veneratione id praesertim inquirens, «*quae vita, qui mores fuerint, per quos viros quibusque artibus domi militiaeque et partum et auctum imperium sit, ut exempli documenta in illustri posita monumento intuerentur Romani*», posteriorum temporum instituta in prima Urbis saecula ad certam ferme rationem distributa transtulit, atque commenta omnium, quibus ducibus usus est, in suum opus transferens, piaque fraudi fortasse ipse indulgens, ostendit, quomodo Diis adjuvantibus omnia orta et progressa sint. Quam multa vero oratores, grammatici et mythographi, quibus nitimur, ad prisca tempora retulerunt, ne quidquam esset quod sua laude certaue explicatione atque origine careret! Vere Vico: «*Par un effet de la nature infinie de l'intelligence de l'homme, lorsqu'il se trouve arrêté par l'ignorance, il se prend lui même pour règle de tout s'il ne peut se faire aucune idée des choses lointaines et inconnues, il les juge sur les choses connues et présentes.*»

Praeter Pelasgos, Hellenes et Iones, plures memorantur gentes et tribus, quas recensere hujus loci non est. Quamquam enim in diversis demorum studiis diversae origines apparent, hae tamen ad ingenium Atticum excolendum nullam ferme vim habuerint.

Pelasgorum autem nomine, a certo populo, ut supra disputatum est, petito, postea usi sunt, quo stirpes significarentur, quae optimis Graeciae temporibus in oblivionem abierant, quas quidem Graeci alienas a se putabant, primum autem oratores, quo tempore Graecia proclivi cursu delabebatur, tamquam proavos jactarunt. Vel sic tamen Pelasgi si non magnam in Graeciam intulerint artium scientiam, at magnam certe vim, quae scientiae est efficacitas, in omnes populos, in quos recepti sunt, habuerint. Multo ante quam Hellenum religio antiquiori cultui se miscuit atque in longum tempus antiquas de Diis in Attica opiniones obscuravit, orientalis disciplina eas rexerat. Graeci enim, quibus genus humanum unum non erat, quique, omnia sibi tribuentes, ceteros omnes barbaros vocabant, de generis humani progressu ne cogitabant quidem, neque inquirebant, qui finis humano generi a natura propositus esset. Herodotus Graecos cum Aegyptiis componens nihil videt nisi rerum fortuitarum concursionem. Thucydides de antiquorum Graecorum vitae cultu disputans, nil amplius dicere habet, quam ut barbarorum instituta Graeca referant. Neque Polybius, qui Romanum im-

perium tamquam summum rerum humanarum finem habet, illud gentium et seculorum vinculum animadvertit, quod christiana tempora perspicere sibi videntur 1). Antiqui enim non respiciebant, quem ad modum populi eorumque artes, disciplinae et instituta cohaereant. Aristoteles inquisivit quidem de rebus publicis, sed praeterita respiciens atque priorum philosophorum disciplinas dijudicans, magis ad res et materiam quam ad ingenium mentemque attendit. Quum igitur Graeci ingenii humani progressum non respicerent, non mirum quod orientis in Graeciam vis in oblivionem abiit, praesertim quum politicas commutationes sacrorum immutatio praecesserit, quae, Hellenibus in Atticam receptis, absoluta est. Resurgens autem antiquorum incolarum ingenium propriam sibi tandem munivit viam, non tamen ita ut Dorica vis atque efficacia evanuerit, quae, quum in septentrionali Peloponnesi parte Doricae civitates efflorescerent Homerique dii acciperentur, novis semper viribus aucta est. Usque ad bella Persica Iones nullam ferme

1) Pol. I. 4 καθάπερ ἡ τύχη σχεδὸν ἅπαντα τὰ τῆς οἰκουμένης πράγματα πρὸς ἓν ἐκλίνε μέρος, καὶ πάντα νεύειν ἠνάγκασε πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν· οὕτω καὶ διὰ τῆς ἱστορίας ὑπὸ μίαν σύνοψιν ἀγαγεῖν τοῖς ἐντυγχάνουσι τὸν χειρισμὸν τῆς τύχης, ᾧ κέχρηται πρὸς τὴν τῶν ὅλων πραγμάτων συντέλειαν.

Conf. quae disputat de historia gentium § 6.

gloriam adepti, reliquis Graecis serius ad aliquam potentiam pervenerunt. Ante bella Persica ingenii quidem specimina utrorumque Ionum non defuerunt, sed post vinculum Asiam inter et Europam restitutum, quum democratia nullum sejungens, omnibus animi ingeniique virtutes aequa spe excitarentur, Iones immortalem disciplinarum artiumque gloriam consequuti sunt.

Ionici atque Dorici ingenii discrimen, cui tantum tribuit Thucydides, quodque recte perspectum habuisse videtur, non tempore demum effectum erat. Nitebatur enim diversa utriusque populi natura et fati, atque initio occultum et quasi involutum, maturiora tantum tempora exspectabat, quibus appareret. Iones, quibus in fabulis de Ionis rebus gestis bellicosi aliquid tribuitur, natura a bellis abhorrebant; vita agresti delectati diu aequabili ingenii motu usi sunt. Post bella Persica vero quum in Asia multa officerent, ne Iones ad potestatem pervenirent, Athenae sedes imperii artiumque evaserunt, quamquam poeseos et philosophiae artiumque primordia in iis regionibus exstiterunt, ex quibus fortasse Ionum origines petendae sunt.

Atticis imprimis datum est, ut, quae alii invenissent, his ipsi meliorem formam tribuerent, atque illorum fuit, quasi naturae instinctu, aliorum opes in suam convertere utilitatem. Athenae cum reliquis Ionibus collatae, initio pauca tantum habuerunt artium lumina, verum undique summa eo confluxere ingenia et quum ipsi Ioniae pristinae glo-

riae nisi umbra nihil relictum esset, Athenis poetarum artificumque genus floruit. — Iones, natura adventitiis atque peregrinis non infesti nihilque a se alienum putantes, ut ingenio agiles 1), paullatim mobiliores evaserunt, quod et in rebus civilibus et in artibus agnoscitur: quo magis res publica ab antiquis institutis recessit, eo magis severiora artium praecepta missa sunt.

Aequabilis Dorum status tandem corrui, praeter obscurarum rerum memoriam nihil ferme ad postera saecula tradens. Iones contra, quia nihil offuit, quominus rationem populi naturae insitam sequerentur, per breve temporis

1) Apponere liceat derivationes Ionum atque Dorum nominum, quae satis cum utriusque populi natura conveniunt.

Ionum enim nomen derivetur a verb. *ἰέω*, *ἰάω* (*ἴημι*), quocum conjungendum *ἰός*, *ἰάπτω*, *ἰήϊος*, *Ἰάονες*, *Ἰωνες* (accentus non obstat, sic *αἰόλος* = *αἰόλος*) iidem ac *sagittarii*. *Δωριῶν* nomen recte derivatur a *δόρατι*, quod antiquitus tractaverint, cui derivationi non obstat quantitatis diversitas. Conf. Cl. S. Karsten, in actis Soc. Ultraj. 1852; qui Aeolenses cum Allemannis componens, Sabinos et Samnites (*Σαυρίτας*) refert ad radicem *Sab* sive *Sav*, quae ex antiquorum jam sententia ad *Σαύριον* = *hastam* pertinet.

Sic Ios. Bell. Jud. II. 13. *Σικαρίους* = Siccarios memorat, qui ab armis nomen habuerint medioque aevo audierint Assassins; apud Tac. Germ. 40. Svardonum nomen a rad. *suard* = *zwaard* derivandum esse videtur. Cf. Longobardorum nominis derivationes.

spatium rem publicam nobis spectandam praebent, ad quam velut illustre historiae monumentum naturalem rerum publicarum cursum exigamus. Iidem in civilium factionum contentione, quae ipsius Graeciae discordias referebat, ingenii specimina ediderunt, ad quae contemplanda semper posterius revocentur.

Sed haec hactenus. Venimus jam ad ipsam plebem, cujus de conditione nobis exponendum est. Quum plebs et phylae arte cohaereant, prius de his quae et quales fuerint, exponere aggredimur.

DE PHYLIS ET DE PLEBE.

De phylis dubitanter sententiam protuli, non quod nova sit, sed quod ex antiquissimae historiae reliquiis, a poetis libere immutatis atque ornatis, ab Atthidum scriptoribus vel grammaticis pro suo arbitrato dispositis, nisi conjectura nihil consequi possumus. Quamquam e rerum vicibus demonstrari jam nequit, quemadmodum phylarum, phratriarum, gentium et familiarum continuatio et series pedetentim exstiterit, tamen non dubium est, quin rerum publicarum fundamenta et initia in familiis ponenda sint.

Quum familiae auferentur, aliae nomine opibusque ornatissimae factae sunt, aliae ob egestatem in clientelam se contulere. Quo facto omnes eundem ἀρχηγόν colentes communiisque sibi sacra suscipientes, gentem effecere; quae quam antiquissima sit conjunctio, cognatione et affinitate nixa cumque religione arte conjuncta, in mediis rei publicae commutationibus intacta permansit. Hae gentes juribus distinctae societatis speciem imitabantur, quae

postquam in nova corpora πολιτικά, phatrias dicta, reductae sunt, distinctos dignitatis gradus habuerint necesse est. Etsi phatriae cum sacris conjunctae erant, tamen priscis temporibus cum summae rei regimine arte cohaerebant.

Hujuscemodi autem societas si integra mansisset neque cum aliis in unum coaluisset neque recepisset exteros, sed per se ab omni cum ceteris communione remota fuisset, appellatione a ceteris quidem distincta fuisset sed dubito exstiterintne in occidentali orbe terrarum phylae orientem referentes. Quum vero ubique stirpes aliae cum aliis se miscuerint atque aliae aliam a natura praescriptam viam habuerint, priusquam in historia se ostendant, difficile est primordia repetere atque probabiliter ostendere, qua progressionem cursuque ad rem publicam efficiendam usa sint. Id autem potissimum de Ionum phylis atque Dorum valet. Apparent enim quum jam e variis initiis concretae sunt, atque veteres Atticae phylae demum memorantur, quum evanescent.

Iones, quorum reliquiae vel vestigia etiam in Peloponneso commemorantur (Schöm. Ant. jur. publ. 46. 5. Grote. I. 2. 752), ante Hellenum adventum in Attica fuerunt ibique duodecim civitates, si re vera certus numerus fuerit, constituerunt, quarum aliae alio tempore ad potentiam aliquam pervenere. Praeter ea Ionum oppida alia fuere, quae alios populos conditores habuisse videntur (Schöm l. 1. 464. 10. Grote II. 4. 57),

veluti Eleusis, quae oppida post longum demum tempus cum Athenis coaluisse videntur.

Inter haec autem Athenae primas obtinere, quarum rex a reliquis, si quando bellum a finitimis moveretur, in auxilium consiliumque vocaretur¹⁾. Fuit igitur antiquitus jam vinculum aliquod, cujus primordia ab originis et sacrorum quorundam communione repetenda sunt. Quamquam cujusque harum civitatum progressio dignosci non potest, tamen Thucydides et Plutarchus singulis eadem instituta tribuere, regibus exceptis. Si enim in iis reges fuissent, sine bellis eas in unius civitatis formam Theseus vix rede-gisset neque Thucydidem Thesei tempore de regibus cogitasse ipsius verba inspicienti in promptu erit.

Tittmann Gr. Staatsv. p. 78. ad Ithacae similitudinem civitatum descriptionem talem fuisse putat, qua Atticae in duodecim partes distributae principes praefuerint, qui regi Athenarum obtemperantes, haud raro tamen vel contra regem vel inter se belligerantes, omnia ferme suo arbitratu administrarent.

In his quum Iones maxima auctoritate pollerent, in omnibus eadem atque Athenis rerum conditio exstiterit necesse est, neque eo tempore, quo coaluere, ulla rerum commutatio fuerit, nisi quod, quum iisdem omnes insti-

¹⁾ Thuc. II. 15. Pent, Thes. 24.

tutis uterentur, civium numerus auctus est. Fuere profecto quaedam instituta in singulis urbibus, quae ubique eadem non fuere. Juxta Iones enim alii habitaverunt, qui, quum Ionum in Attica auctoritas cresceret, aut possessionibus amissis, non jam suo arbitrio vivebant, sed pro illis agros colentes frugum partem tantum accipiebant, aut, quippe qui nobiles essent, in Iones recepti sunt.

Ut Athenis sic apud omnes Iones phratricae et gentes extiterunt, quarum antiquissimis temporibus summa in civitate fuerit vis, et, quum ipsae civitates coaluissent, ad certam normam revocatae sunt. Hae autem utrum jam ab initio ubique certo fuerint numero, ut a posterioris temporis scriptoribus traditum est, an diversae in diversis locis, definiri quidem nequit, posterius tamen verisimilius est. Post vero quam in unam civitatem coissent, ad certum numerum, qui idem semper mansit, distributas esse addubitare vix licet. Post hanc civitatis communitatem phylae exstitisse videntur. Si ex analogia rem judicare licet, vetusta Romae historia eandem ferme rerum progressionem ostendit. Ut in antiquo Romae statu scriptores haud semel instituta, quae ad Ramnes, Titios et Luceres conjunctos pertinent, ad solos Ramnes sive Romanos translulerunt, sic quatuor phylae ad solos Athenienses translatae sunt, perinde ac si illa phylarum, phratricarum et gentium descriptio, non e populi natura profecta, sed incolis quasi extrinsecus indita esset. Ut Romae

Sabini et Etrusci, postquam cum Romanis coaluere, ab his curiarum distributionem acceperunt, propriam habentes, sic coalescentes Attici, qui non omnes Iones fuere, ad Atheniensium phratriarum similitudinem suas conformaverint. Atque ut Romanae rei publicae gloria ab hac communitate profecta est, ita Thucydides, enucleata narratione missa, universe indicat ab his inde temporibus auctam civitatem novum tenuisse cursum. Non diffiteor ista omnia nulla testimoniorum auctoritate niti quippe maximam partem ab auctoribus petita, qui, ut tantae rerum obscuritati lumen affunderent, ipsi quam potuerint optime praeteritorum seculorum effigiem sibi informarunt. At enim in rebus historicis iisque obscuris fieri non potest, ut ab omni conjectura absteineamus, atque etiamsi Romulum et Tatium mythicas fuisse personas ponamus, tamen negari non potest plures stirpes in Romanum nomen coaluisse. Huic autem stirpium consociationi non obstat, quod phylae *Ionicae* appellentur. Primum enim ut Hellenibus in genealogia Iones admixti sunt, a quibus longissime aberant, sic genealogi phylarum nomina ad Iones filios retulerunt, quo hujus nomen exornarent. Neque alia sunt argumenta unde efficiatur phylas istas solius *Ionicae* stirpis fuisse. Nam neque apud Plutarchum nec apud Strabonem phylae *Ionicae* commemorantur. Grammatici vel Lexicographi, qui hac de re testes citari possunt, non declarant num phylae *Ionicae*

appellarentur. Quod autem in Cyzicena inscriptione eadem quae Athenis phylae commemorantur, ex eo non colligatur, Ionibus has phylas proprias fuisse. Quum de tempore, quo hae introductae sint, neque ex inscriptione constet nec ex Eusebio et Syncello, quos attulit Marquardt (Cyzicus und sein Gebiet p. 52 seqq.) tamen id effici possit senatum, 600 senatoribus constantem inque 12 partes divisum, satis ad Atheniensium rei similitudinem, qualis Clisthenis tempore fuit, ordinatum fuisse. Unde colligendum, si non ab ipsis Athenis istae phylae profectae sint, regiminis formam postea ab Atheniensibus adscitam esse, neque inde probetur ad solos Iones istas phylas pertinuisse, quum non paucae Atticae stirpes cum Ionibus coaluissent atque phylas constituissent antequam coloniae in Ioniam deductae sunt. Herodot. V, 69, affirmat quidem quatuor istas phylas Ionum fuisse, sed ex VIII. 44, colligatur eum more suo de Atticae incolis loqui, ut non magis populi origines respiciat, quam nomen quod suo tempore invaluerat, quum Graecia ob diversa studia in duas partes abisset. Porro ex phylis Cyzicenis patet istas ad diversum vitae genus non spectasse, quum natura non ferat, ut eandem ubique omnes vitae rationem sequantur. Phylae numero erant quatuor. 1)

1) *Γελέοντες* (*Τελέοντες*), *Ἀιγικορεῖς*, *Αργαδεῖς* et *Ὀπλήτες*, de quorum justo ordine nihil certi proferri potest; conf. Tittm. p. 571. ann. 11. Cf. Plasch. Die Tyrannis. I. 57; 377—394.

Non video cur Meyer de gentilit. p. 4. Euripidi, qui haud semel mythos pro arbitrio immutavit (veluti in Ionis tragoedia vss. 64. 74. 1390), tantum tribuat ut, Herodoto posthabito, ex ejus versibus justum phylarum ordinem eruat.

Vera autem earum significatio etymologica ratione indagari nequit, non quod initio propriam significationem non habuerint ista nomina, sed quod explicationes ab ipsis antiquis prolatae satis demonstrant aut Strabonis Plutarchique tempestate verum sensum jam oblitteratum esse, aut Atthidographos aliosque his novam explicationem substituisse. Herodotus enim genealogiam illam sequutus, nomina tantum recenset. Plutarchus, in vita Solon. C 25, eandem auctoritatem amplexus affirmat *nonnullos* genealogiae fidem repudiare et curiosius fortasse aliam explicandi rationem sequutos esse, qua nominum significationem e vivendi ratione repeterent. Atque ipsorum nominum forma indicat, quantopere mutata sint, ut eam, quam affert Plutarchus, significationem inde eruerent. Strabo, qui genealogiam usque ad Ionem sequitur (585 C 1), nomina non recenset, et multum a Plutarcho discrepans neque unde sua hauserit indicat et commentis suis satis demonstrat se haud recte sensisse 1).

1) Plut. in Vit. Sol. 23 *Καὶ τὰς φυλὰς εἰσιν οἱ λέγοντες οὐκ ἀπὸ τῶν Ἰωνος γένων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν*

Omnes virorum doctorum de phylis sententias referre hujus loci non est. Böckh, Die Staatsh. d. Athen. I. p. 645. alt. ed. 1851, statuit haec: «Als gewiss sehe ich an, dass vor Solon nicht alle vier Stämme Antheil an den Hoheitsrechten hatten; die Hopleten waren der herrschende Adel, ihnen unterworfen die Landbauer (*Τελέοντες* oder in der amtlich gewordenen Form, deren Erklärung schwierig ist *Γελέοντες*) 1) mit Ausnahme einzelner vornehmer

γενῶν, εἰς ἃ διηρέθησαν οἱ βίοι τὸ πρῶτον, ὠνομάσθαι, τὸ μὲν μάχιμον Ὀπλίτας, τὸ δ' ἐργατικὸν Ἐργάδεις, δεῦν δὲ τῶν λοιπῶν Γεδέοντας μὲν τοὺς γεωργούς, Αἰγικορεῖς δὲ τοὺς ἐπὶ νομαῖς καὶ προβατείαις διατρέβοντας.

Ad lectionem *Γεδέοντας* observandum est, Reiskium pro *γεδέοντας* dedisse *Γεδέοντας*. Strabo VIII. p. 383. Ὁ δὲ (Ἴων) πρῶτον μὲν εἰς τέσσαρας φυλάς διεῖλε τὸ πλῆθος, εἶτα εἰς τέσσαρας βίους· τοὺς μὲν γὰρ γεωργούς ἀπέδειξε, τοὺς δὲ δημιουργούς, τοὺς δὲ ἱεροποιούς, τετάρτους δὲ τοὺς φύλακας.

1) Staatsh. II p. 734. Ubi agitur de lectione *πίτρης* et *πίγρης*. «Vielmehr scheint *T* und *G* vertauscht, wie in *Γρῦγγαι*, *Τρῦγγαι* (p. 678. 734) wie in *Τελέων*, *Γελέων*, welche letztere Form ausser den andern Quellen, nach denen ich im C. I. Bd. II. s. 933, sie zugegeben habe, durch den Zeus Geleon der Inschrift bei Ross. (Demen v, Att. S. VII neu bestätigt ist, ohne dass hierdurch

«und heiliger Geschlechter, die Hirten Ἰγυκορῆς und
 «Handwerker Ἀργαδῆς. Die Hopleten bilden den Staat
 «vorzugsweise; ihnen steuerten die unterworfenen Land-
 «bauer, wie in Indien dem Könige, und sie sind wie Penesten
 «oder Clienten Leibeigene. Theten im Ursprünglichen Sinne
 «(so stellt diese Dionys. Arch. II. 84. Sylb. mit Recht zu-
 «sammen) ohne Landeigenthum, welches grösstentheils den
 «Hopleten gehörte.»

Explicatio haec partim certe parum liquida est. Nomen
 Ἀργαδῆς aequè derivari potest ab ἄργος, id. q. *ager*
akker, unde plura nomina propria, ut Ἀργος et Ἀργεῖος
 fluxerunt: qui *rustici* hac appellatione significentur.

Num Argadenses fuerint τὸ ἐργατικὸν addubitetur,
 quum operariorum numerus his temporibus vix ita mag-
 nus fuerit, ut populi partem constituerent.

De Teleontibus autem sive Geleontibus magna inter viros
 doctos dissensio, de quorum sentiis Herm. Gr. St. Al-
 terth. § 49. 1841 adeundus est. Wachsmuthii sententia Hell.

die andere Τελέων im Mindesten erschüttert würde, wie man
 zu voreilig geurtheilt hat. Harum litterarum permutatio num
 jure defendatur, dubito.

De ἐκπημόροις (Pl. sol. 13. Schöm de Com. 362) cum Schöm.
 facit, statuente eos sextam tantum fructuum partem accepisse.
 B. conferri jubet quae Rudorff de *partiaris* (Cato R. R. 136) in
 proem. ad Lect. seriem Ae. Berol. 1846, disputavit.

Alterth. 1846. in App. 14. p. 816 huc redit: «Die Bedeutung des Wortes *τελεῖν* (weihen) in ihren Anfängen zu «ergründen, ist eine ebenso undankbare Aufgabe, als die «Erforschung des Inhalts der Mysteriën. Doch liegt vor «Augen, dass das Wort sich früh der Speculation darbot, «und demnach mag ein Symbolischer Gebrauch in bezug «auf die Mysteriën früh begonnen haben. Dies lässt sich «von den Eleusinischen Mysteriën um so unbedenklicher «behaupten, da Teleon als ein damit verbundener mythi- «scher Name vorkommt. Apoll. 5. 13. 1; 1. 9. 16. Hinc idem «p. 537. Teleontes appellat.» «*die eleusinischen Teleonten.*» Si igitur Teleontes sive Geleontes sacerdotum fuerint sodali- tium, qui agros Eleusinos habitarent vel Eleusinia cura- rint, quod voluit W., miretur quis, qui factum ut postea nullum collegii vestigium appareat? Neque Wachsmuthii sen- tentiae favent, quae Meyer probabiliter ad Rossii demos p. IX disputavit. In inscriptione p. VII. 6. memoratur quidem *Ζεὺς Γελέων*, non *Τελέων*, quam lectionem p. IX. Meyer respuit, sed pro *βουλῆ ἱερά ἐν Ἐλευσινί*, legendum esse censet, *β. ἱ. ἐ. Ἐλευσινίῳ*, obscurata littera *φ*, qua ratione Geleontes cum Eleusiniis nihil commune habuerint. Praeterea si tempore Thesei i. e. ante Codrum phylae exstiterunt, quo minus Geleontes Eleusinia curaverint, obstat Homericum carmen in Cererem, vss 96—106 431—475) quod neque Athenas memorat neque ullum habet vestigium, unde efficiatur Eleusinia

ad Athenas vel ad Geleontes pertinuisse. Boeckhii autem sententiae, *Τελέοντας* interpretantis rusticos, qui vectigalia penderent, vel hoc parum favet, quod *τέλος* et *τελεῖν* de solvendis vectigalibus serius demum usurpata videntur: apud Homerum certe ea verba hoc sensu ignota sunt; quare magis arridet Valckenaerii derivatio, a *γελεῖν* (*γελαῖν*) *Γελέοντας* explicantis *illustres*.

Quo autem vinculo phylae et reliqui incolae continerentur, et quomodo factum sit, ut procedente tempore omnes Athenis obediverint, non constat. Neque etymologica ratione effici potest, utrum principio ipsae phylae juribus inter se distinctae an pares fuerint et posthac demum nonnullae gentes regno potitae juris aequalitatem sustulerint. Si autem respicimus, quae posterioris aetatis scriptores tradiderunt, incolae Atticae omnes in phylas coaluisse videantur. Quae enim ad solas Athenas spectabant, ad omnem Atticam transtulerunt, et rursus quae totius Atticae erant, unis Athenis tribuerunt. Civitatem enim e variis deinceps stirpibus coaluisse probe scientes atque in antiquo civitatis statu investigando regionis naturam sequentes, totam Atticam Pandioni subjectam fecerunt, quem filiis suis eas partes reliquisse perhibuerunt, in quas Solonis tempore regio partium studiis divisa erat. Ita jam inde ab antiquissimis temporibus unus habebatur populus, qui auctore Pandione divisus, postea rursus in unum restitutus sit. Ista Pandionis regni partes fuerint *ἡ περὶ τὸ ἄστυ ἀρχή (πεδιάς)*,

Διακρία, Παραλία, Μεγαρίς. 1) Praeter eam alia regionis divisio est Philochori (Strab. IX. 596), quae cum illa nihil commune habet, nisi oppida ita distribueris: Cecropiam, Phalerum, Eleusidem in Acten; Aphidnam, Deceliam, Cephisiam in partem mediterraneam; Epacriam, Cytherum, Tetrapolidem in Diacriam; Thoricum, Brauronem, Sphettum in Paraliam. (Schöm. Ant. j. p. 164.) Dubito autem num populi primordia ita ad mathematicam rationem revocari possint, neque desunt vestigia, unde colligatur non pauca oppida vel suo arbitrio vixisse vel mutua societate conjuncta fuisse (Gr. 2. 4. 56.) Persuasum habeo istud numerorum systema ad phylarum phratriarumque exemplum a posterioris aevi scriptoribus locis et personis inditum esse, ut obscura historiae tempora explerent.

Idem cadit in antiquissimas phylas, quarum nomina et ordinem poetae vel historiarum compilatores suo libitu concinnarunt, ut, quum rerum progressus atque series non jam cerneretur, declararent quomodo paulatim civitas esset formata. 2) Ut autem primum plebs

1) Ἄκτιν in fr. Soph. ap. Strab. IX. 329 non memoratur; leguntur enim εἰς ἀκτὰς τῆσδε γῆς, quod Schöm, de Comitibus p. 344 mutavit in εἰς Ἄκτιν. Meineke in libro vindiciarum Strabon. 1852. versum ita supplevit ἀκτὰς ἀπελθεῖν τῆσδε γῆς (προσεσπέρους).

2) Quo iudicio posterioris aevi scriptores usi sint, declarent

quae qualisve fuerit, discernatur, de qua in hac quaestione potissimum agitur, paullo longius in historica tempora descendere lubet. Ita enim fortasse melius efficietur, qualem plebs obtinuerit locum.

In Herodoti narratione, V, 69, antiquae phylae τῶ δήμῳ opponuntur. Cur plebs Clisthenis causae fauerit, Herodotus significat his verbis: (Κλεισθένης) τὰς φυλάς μετωνόμασε καὶ ἐποίησε πλεῦνας ἐξ ἐλασσόνων· δέκα τε δὴ φυλάρχους ἀντὶ τεσσέρων ἐποίησε, καὶ δέκα τοὺς δήμους κατένεμε ἐς τὰς φυλάς. Plebem igitur a plena civitate non jam sejunxit. Eos enim, qui quatuor phylis adscripti erant, optimo civitatis jure cives fuisse puto, phratriarum gentiumque participes. Si quod in iis fuerit discrimen, id inde repetendum, quod alii domi degentes res publicas tractarent, alii re rustica delectati in agris habitarent, dum reliqui omnes sive pauperes sive divites

Heraclidis Pontici qui dicitur verba, Polit. fragm. in Thes. Gron. T. VI. p. 2822 (Schneidewini editio mihi non est ad manum.)

Ἄθηναῖοι τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐχρῶντο βασιλείᾳ. Συνοικήσαντος δὲ Ἴωνος αὐτοῖς, τότε πρῶτον Ἴωνες ἐκλήθησαν. Πανδίων δὲ βασιλεύσας μετ' Ἐρεχθεῖα διένειμε τὴν ἀρχὴν τοῖς υἱοῖς καὶ διετέλουν αὐτοὶ στασιάζοντες. Θησεύς δὲ ἐκήρυξε καὶ συνεβίβασε τοὺς ἐπ' ἴση καὶ ὁμοίᾳ τιμῇ. — Nulla jam mentio fit neque patriciorum neque plebis.

in *θῆτας* referrentur. Si utriusque Clisthenis, Sicyonii et Atheniensis, historiam comparaveris, quos Herodotus inter se contendit, ratione imprimis habita consilii, cur phylarum nomina mutaverint, inde aliquid colligi posse opinor. Sicyone enim quum Clisthenes tyrannus rerum potitus esset (Conf. Plas. Die Tyrannis, I. p. 140 seqq. 1832), Doriensium phylarum nomina mutavit atque novam phylem instituit, quam *Ἀρχελάωνς* appellavit, Quo mortuo, post sexaginta annos cum antiquis Doricarum phylarum nominibus aristocratia restituta et nova phyle constituta est, quae eadem fuisse videtur atque *Ἀρχελάων* illa, sed mutato nomine; quod fecerint, ne plebs novis rebus studeret. Neque dubium quin hi antiqui fuerint Aegialenses, qui hucusque a plena civitate sejuncti vixerant. Idem Athenis obtinuit. Tyrannis ejectis, Clisthenes non novam plebi tribuit phylem, sed nominibus Ionicarum phylarum missis, plebem cum demis in novas phylas distribuit.

Ut igitur Sicyone antiqui incolae non in Doricas phylas recepti erant, idem Athenis factum. Ante Clisthenem phylae continuerint tantum Iones et indigenarum nobiles cum clientibus, qui proprie cives erant; reliqui vero, qui vel suis civitatibus pulsati vel alia de causa sedes in Attica adepti essent vel antiquitus cum ceteris non coaluissent, sensim in societatis communitatem recepti sunt. Quomodo hoc factum sit, definiri nequit, quoniam

placida reipublicae progressio non jam dignosci potest. Jam verò si Plutarchi dicta in vita Solonis attendamus, clarius apparebit plebem in phylas non receptam fuisse. Plutarchus enim civitatem in duas partes divisam facit, divites et egenos, qui ob aes alienum divitioribus obnoxii atque nexi erant. Hi inter thetes censentur, qui, quum ipsi agros non possiderent, vel pacta frugum pòrtione agros pro ditioribus colebant vel mercede conducti operam locabant. Eos Plutarchus, cap. 29, omnes ad Diacrios refert, non quod omnes cognominem hanc Atticae partem habitaverint, sed quia in ea factione erant qui ditiores in odio habebant; eosdem cap. 30 pauperes dicit, qui Pisistrato favebant, atque ad eos solos spectant quae sub finem cap. 45 narrantur. Solon quum censum instituisset, hoc potissimum consilio, ut ditioribus patriciis magistratus relinquerentur, discrimen inter antiquos cives, quorum pars rempublicam regebat, pars honoribus exclusa erat, sublatum est. Mature enim naturalis distinctio orta erat eupatridarum, geomororum, demiurgorum; quorum primi erant antiqui cives, patricii, qui urbem incolentes regnum tenebant; alteri partim patricii partim cives minus illustri loco nati, sed agrestem vitam sequentes; demiurgi denique iidem qui thetes. Quum igitur Solon censum instituisset et omnes pro possessionum modo ad rempublicam vocasset, thetibus tantum concessit, quo discordia tolleretur. Censu ordinato, majorem Areopago auctoritatem tribuit.

Quum autem persuasum ipsi esset, ne sic quidem plebem contineri posse, neque satis firmum esse Areopagum, qui populi libidini resisteret, novam creavit βουλήν. Solonis consilium in altero senatu instituendo, idque ad praesentem quaestionem magni momenti esse puto, Plutarchus c. 19, ita indicat: *ἔτι δ' ὀρώων τὸν δῆμον οἰδοῦντα καὶ θρασυνόμενον τῇ τῶν χρεῶν ἀφέσει, δευτέραν προσκατένευε βουλήν ἀπὸ φυλῆς ἐκάστης τεττάρων οὐσῶν ἑκατὸν ἄνδρας ἐπιλεξάμενος, οὓς προβουλεύειν ἔταξε τοῦ δήμου καὶ μηδὲν ἑᾶν ἀπροβούλευτον εἰς ἐκκλησίαν εἰσφέρεισθαι.* Eo igitur consilio alterum senatum instituit, vel potius, jure concionandi revocato et cum omnibus communicato, novum munus antiquo senatui tribuit, quo caveretur, ne plebs praeceps rueret neve quis agros aequaliter dividere ac regiminis formam mutare populo majora appetenti suaderet. Praeterea si plebs, quae postea in Diacriis fuit (nam ante Pisistratum Diacriorum factionem fuisse non puto), in senatum recepta esset, Paralii etiam senatores facti essent, quod in tanta vulgi imperitia tamque commotis multitudinis animis parum cum Solonis consilio τοῦ προβουλεύειν congruisset, atque ita senatus non ancora reipublicae, sed ipse ἐν σάλῳ fuisset, quod potius in posteriorem democratiam cadit. Si contra e tribus primis classibus sine ullo discrimine senatores legerentur, quod nescio qua auctoritate affirmant Wachsm. 1. 480. Schöm. Ant. J. P. p. 175, mirum sane quod Plutarchus diserte

dicit ἀπὸ φυλῆς ἐκάστης, his enim verbis phylae a classibus distinguuntur 1). Ita qui trium primarum classium erant, in phylis erant, non contra. Etenim si quis tribulis 190 medimnis censebatur, is pauper non erat, tamen in tres primas classes referri non poterat. Omnes, quorum census ducentis medimnis minor erat, thetes erant neque prae reliquis ejusdem generis honore erant insignes, nisi quod senatores esse poterant.

Qui igitur in zeugitis quidem non censerentur, nihilominus tamen alicui phylae adscripti essent, his, ne aequae

1) Sol. c. 18. *Δεύτερον δὲ Σόλων τὰς μὲν ἀρχὰς ἀπάσας, ὡσπερ ἦσαν, τοῖς εὐπόροις ἀπολιπεῖν βουλόμενος, τὴν δ' ἄλλην μίξαι πολιτείαν, ἧς ὁ δῆμος οὐ μετεῖχεν* (sc. τοῦ ἐκκλησιάζειν καὶ δικάζειν) *ἔλαβε τὰ τιμήματα τῶν πολιτῶν καὶ τοὺς μὲν ξηροῖς ὁμοῦ καὶ ὑγροῖς μέτρα πεντακόσια ποιοῦντας πρώτους ἔταξε κτέ.* Cap. 19. *Συστησάμενος δὲ τὴν ἐν Ἀρείῳ πάγω βουλήν ἐκ τῶν κατ' ἐνιαυτὸν ἀρχόντων,* (Conf. Pl. vit. Arist. c 1; 22.) *ἔτι δ' ὄρων* rel. quae supra pag. 38 citavi. Ex istis inter se collatis, palam est Solonem in altero senatu ordinando non *τιμήματα*, sed phylarum distributionem sequutum esse.

Nieb. l. l. p. 374. «Solon aber hat eine Timocratie eingeführt, indem er vier Classen, *συμμορίας*, einsetzte, nach denen die «Wahlen zum Senat erfolgen sollten» (?)

ac ceteri thetes honore destituti essent, hoc concessit, ut cum tribulibus, qui censum haberent, senatores creari (βουλεύειν) possent. Quamquam enim Plutarchus in vit. laud. c. 18. diserte dicit: *Οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἐκαλοῦντο θῆτες, οἷς οὐδεμίαν ἀρχὴν ἔδωκεν ἀρχεῖν, ἀλλὰ τῷ συνεκκλησιάζειν καὶ δικάζειν μόνον μετεῖχον τῆς πολιτείας*, tamen, si Plutarchus (c. 17. 18.) instituta, quibus Solon rempublicam condidit, ordine exposuit, ille quo tempore senatum ordinavit, ex omnibus tribulibus senatores esse jusserit, etsi ante senatum quadringentorum institutum omnes omnino thetes, tam tribules qui censum non haberent, quam ii qui jam ante Solonem thetes appellabantur, ab omni magistratu arcebantur. Restat tamen ut dicamus, Plutarchum eos solos respexisse, qui ante censum institutum thetes fuissent. Aristoteles plebi nihil tribuit, nisi τὸ τὰς ἀρχὰς αἰρεῖσθαι καὶ εὐθύνειν, atque aliorum sententia de Solonis legibus improbata, suum de illius republica iudicium proferens, dicit: *δῆμον καταστήσαι (Σόλων) τὰ δικαστήρια ποιήσαντα ἐκ πάντων*. Apud neutrum ulla mentio fit, thetes fuisse senatores, atque Aristoteles tacite senatum (βουλὴν) ad ἀρχὰς refert.

Quod si vere disputatum est, plebs, i. e. incolae eorum demorum, quos primus Clisthenes in phylas distribuit, neque senatores neque tribules fuere. Ab antiquissimis inde temporibus quatuor illarum phylarum ii participes

fuere qui optimo jure cives erant, quorum vero numerus si cum plebe comparetur, non magnus fuerit. Summa autem potestas penes phylas fuit; plebi nihil relictum nisi parendi necessitas. Plebs autem quomodo in eam conditionem redacta sit, vetustatis caligine abditum latet. Si antiquorum Graecorum aequae clara nobis ac Germanorum essent instituta et mores, obscuris istis lumen afferre possemus.

De vinculo, autem quo partiarum (Conf. p. 51) continerentur et optimates, nihil memoriae proditum est, nisi quod Plutarchus nobis auctor est, eos appellatos fuisse *ἐκτιμωρίους* (*ἐκτα τῶν γενομένων τελούοντας*), de quibus multa disputata sunt, quorum vero ratio in oblivionem abisse videtur.

Quinam principes in phylis fuerint, etymologiae ope probabiliter exploratum est; de secundo dignitatis gradu interpretes in dubium veniunt, idque ipsos antiquos latuit. Quod ne temere dixisse videar, locos Plut. in Thes. Poll. VIII. 409 Hesych. v. *Δημιούργ.* Etym. Magn. v. *Εὐπατρ.* Moer. p. 107 inspicienti palam erit, hos scriptores sicut ipsis probabile videretur rem exposuisse, nobis vero non restare documenta, quibus justam rerum seriem dignoscamus; quare cuique liceat res traditas ex analogia ita ordinare, ut eas inter se connexas et aptas fuisse arbitretur, vel habere ea pro vetusti temporis fragmentis, quorum ratio posteriorum seculorum gloria obscurata in oc-

culto latet. Sed veritati non incongruum videtur ut statuamus, vehementem illam contentionem, quae Draconis tempore exarsit, extra phylas exstitisse. Quamquam incerti sumus, quae ejus causa fuerit, tamen haud scio an lis orta sit, postquam omnes Atticae incolae in Atheniensium ditionem venerant, atque in dies magis vexari coeperant. Alia vero ratio fuisse videtur ejus contentionis quae tempore Solonis et paulo ante orta est. Praeterquam enim quod plebs vexabatur atque cuncti tum tribules, qui parvos agros possidebant, tum thetes, qui praeter corpus nihil oppignorandum habebant, ditioribus optimatum obnoxii erant, haud desunt indicia ex quibus colligi possit, ipsos optimates eo tempore in duas divisos fuisse factiones.

Antiquarum phylarum Atticarum distributio num fuerit *τοπιική*, non satis constat. Si autem tribus non spectaverunt diversum vitae genus, sed vel originis vel dignitatis discrimen, non dubito quin omnes tribules inter se mixti vixerint. Plurima nomina demorum, qui in media Attica siti erant atque a priscis gentibus denominati, eo adducunt, ut credamus, antiquos cives in hac potissimum parte degisse suaeque gentis nomen demis indidisse; sed inde non sequitur neque alios cum illis mixtos ibi non habitasse neque illos in aliis quoque demis domicilia non habuisse. Antiquissimis temporibus omnes ejusdem gentis familiae una habitaverint necesse est. Quum vero non sit, cur statuamus connubia

omnium tribulium non communia ac tribules alios ab aliis sejunctos fuisse, *τοπική* illa phylarum divisio rejicienda videtur. Quodsi exstiterit, Solonis certe tempore jam obscurata erat.

Clisthenes phylis primus *τοπικάς* assignavit partes. Antea enim phylas inter et demos nullum fuerat politicum vinculum, neque proprio sensu naucrariae phylarum partes dici possunt. Nam juxta phylas, phratrias et gentes altera exstiterat Atticae divisio in naucrarias, nata illa fortasse postquam Athenienses reliquos Atticae demos in suam redegerant potestatem, quae divisio posterioris rei publicae status fundamentum fuit. Clisthenes enim praeter nova munera demis ea tribuit, quae antea fuerant naucrariarum, et novae phylae ab illo institutae, quarum partes *τοπικαί* erant, cum antiquis, quae phratrias et gentes continebant, praeter nomen nihil habuere commune. E prisca ista Atticae divisione in naucrarias explicandum est, quod Clisthenes, politicam divisionem quae eo tempore obtinuit attendens, phratrias in nova republica intactas reliquit. Quum enim singulae naucrariae plures continerent demos, ad harum similitudinem Clisthenem demos conjunxisse puto cum phylis, et naucrariis substituisse *τριτῶς*. Si jam inter omnes constaret, quo vinculo antiquae phylae continerentur, qui dignitatis gradus, quae munera earum essent, phylarum descriptio investigatu faciliior esset.

Solonis tempestate veterum phylarum auctoritas adeo decrevisse videtur, ut, si non in rebus privatis sublata esset, tamen antequam Solon *βουλῆν* ordinavit, nullius jam in civitate fuerint momenti. Id ex eo efficiatur, quod Plutarchus de conditione, qua phylae tunc essent, nihil compertum habuisse videtur: nam obiter tantum eas attingens, illud potissimum premit, quod civitas in duas partes abisset, divites et pauperes, quorum alteri imperia possidebant et opes, alteri, etiamsi in phylis essent, abjecti et aere alieno obruti erant. Solon autem, ut aliorum institutorum, quae obsoleverant, sic phylarum auctoritatem revocavit, atque oligarchiam, quae summam potestatem obtinebat, si non in praesens, quandoquidem ditioribus summos reliquit honores, tamen in posterum instituto censu fregit, quo summa potestas in antiquas phylas distribueretur. Reliqua quae ad phylas pertinent, phratrias et gentes, praetermisimus, quia de iis, quod ad plebem attinet, tum dicendum erit, quum de Clisthenis institutis exponemus.

Jam vero breviter rerum Atheniensium historiam commemorare liceat, ut demonstretur, qua conditione plebs in oligarchia usa sit.

Atticae historia post Theseum mythis quidem, sed non illustribus, involuta est. Ex his autem colligatur, resurgentem Ionum vim ac spiritum usque ad annum 752 repressum esse. Sub regibus, qui Theseum sequuti sunt, quos

primus Eusebius recenset, quique satis Silviorum in Latio gentem referunt, civitatis vires paullatim immutatae esse videntur, certe tam infirmae fuerint, ut optimates facile passi sint, exterarum familias primas in republica obtinere. Unde fortasse argumentum petatur etiam Codri tempore civitatem non ita amplam fuisse ut praedicatur. Si autem attenderimus, exterarum familiarum auctoritas quam diu obtinuerit, credibile est exteros hos non ut amicos, sed potius ut victores receptos esse, etsi hujus facti memoria temporis injuria interiit; nisi Athenienses familiarum, quae ex Peloponneso in Atticam se contulissent, historiae novum induxerint colorem, sic ut Romani Porsennae memoriae quasi noctem offuderunt. Inde a Codro, qui seriem claudit regum, quorum vitam et res gestas fama ornavit, Athenarum historia usque ad Solonem similes rerum commutationes refert in patriciis, quales posthac in toto populo omnibusque ordinibus apparent. Unius enim quae fuerat potestas pedetentim per omnes patriciorum gentes distribuitur, non sine vehementi, ut videtur, contentione, quam historia quidem non narrat, clarum tamen ejus vestigium in Cylonis rebus exstat. Posterior enim aetas omnes inde a Theseo reipublicae conversiones tamquam aberrationem a democratia despexit, quo factum est, ut memoria omnis illius temporis, per quod exterae potissimum gentes regnaverunt, nullis litteris illustrata, oblivione interierit. Primo omnis potestas

penes Codridas et Alcmaeonidas fuit, quae familiae quum imperium amisissent, Ionum patricii novas vires acquisivisse videntur. Novem institutis archontibus, plebs opprimi coepta est. Summa enim imperii quum ad novem archontes redisset, optimates indigenae suis commodis suaeque potentiae servientes, jus negligi siverunt, vel si eo tempore tota Attica in Atheniensium potestatem redacta est, ab ea inde tempestate in plebem saevire coeperunt.

Quo major autem patriciorum numerus ad civitatem regendam accessit, eo magis civitas reipublicae in modum informari coepta est. Series civilium institutorum, quorum memoria exstat, initium habuit a judiciis.

Qua autem conditione plebs usa sit, quibusque rebus eo sit adducta, ut patriciorum libidini resistere conarentur, non liquet. Quemadmodum Romae patriciorum et plebis contentio eo spectavit, ut leges de imperio consulari scriberentur (Liv. III. 9.) atque jura omnibus aequarentur (III. 59), idem Athenis plebis seditio spectaverit. Quum vero in Attica patriciorum potestas intacta mansisset, quorsum ea seditio casura esset, non dubium erat. Primo intuitu plebi nihil a Dracone concessum esse videatur. Tamen pluribus instituendis judiciis, quibus poenae mitiores essent, optimates declaravere aliquid plebi tribuendum esse, atque ab hoc inde tempore plebis historia incipit.

Ab eodem quoque tempore patricii, discidio cum plebe orto, evadere coeperunt factio, quae adversarias partes impugnaret, ne auctoritatem quasi paterna hereditate acceptam amitteret. Quare probabile est, patricos praesentem statum tuendi gratia legum severitatem auxisse.

Omnes leges, quas Draco litteris mandavit, magis spectare curam ne praesens reipublicae status labefactaretur, quam ut suo quisque jure in civitate uteretur. Hujusmodi legum ordinatio si ex ingenio illorum temporum judicetur, aequa est dicenda: nam ab ingenio temporis abhorrebat inquirere num in rebus privatis plebi aliquid dandum esset, quo a ditiorum vexatione se tueri posset.

Draconis leges cum aliis ejusdem ferme temporis legislatoribus comparatae, demonstrant quanto intervallo inter se distarent plebs et patricii. Zaleucus enim et Charondas, in quibus laudandis antiqui multi erant, res ita ordinaverunt, ut non paucae civitates leges ab ipsis conscriptas libenter suas fecerint. Quo factum est, ut in iis rebus publicis tyrannis caveretur 1). Plebs, in qua summa magistratum reverentia erat, non modo optimatum dominationem pellere non ausa, sed ipsum quoque libertatis desiderium reprimi facile passa est. Veluti enim in animantium generibus etiam ferociorum, natura sensim edomatur, sic

1) Heyne, Opuscula Academ. II. p. 62. 69. Plasz, die Tyrannis p. 114.

in hominum oppressorum posteris libertatis desiderium paullatim languescit, donec semel excitatum reviviscit et flammae instar magis magisque exardescens vix cohiberi potest. Ut autem ad animos inflammandos stimulos affert ipsa servitus, ita duces se praebent fere patricii, qui vel ob odium et invidiam vel novarum rerum studio ducti, multitudinem ad seditionem impellunt. Ex Cylonis vero historia colligatur, plebem eo tempore non libertatis desiderio commotam fuisse. Seditioni enim, quae tunc exarsit, neque interfuit plebs neque patriciis rerum novarum studiosis se adjunxit.

Thucydides 1. 126. Herodotus V. 71. Plut. in Vit. Sol. c. 12. diversam de Cylonis rebus narrationem sequuti videntur. Summa narrationis huc redit. Cylon illustri loco natus victorque Olympiae renunciatus Theagenis Megarensium tyranni filiam uxorem duxerat, quo consilium oligarchiae opprimendae, ut videtur, perficeret; in qua tamen molitione non plebis ducem se praebuit. Herodotus rem ita enarrat quasi duae eo tempore in patriciis factiones essent, quarum penes alteram summa rerum esset, altera potiri regno moliretur: οἱ Ἀλκμαιωνίδαι καὶ οἱ συστασιῶται αὐτῶν, et ii quos Cylon sibi ex optimatibus adjunxerat: προσποιησάμενος δὲ (Κύλων) ἐταίρη ἦν τῶν ἡλικιωτέων, καταλαβεῖν τὴν ἀκρόπολιν ἐπειρήθη. (Plutarchus eos *συνωμότας* vocat.) Quamquam Thucydides tantum narrat Cylonem tyrannidem occupaturum

fuisse, 1) tamen, si et Herodoti verba attendimus et Solonis leges atque instituta, quae magnam partem non nova erant, sed per paucorum dominationem, ut opinor, obscurata, duas fuisse factiones credibile est. Postquam enim summa potestas ad novem archontes venit, quo penes indigenas nobiles summa imperii erat, respublica pedetentim in oligarchiam conversa esse videtur, quam Cylon cum sociis Alcmaeonidarum factioni erepturus erat. Herodoti dicta eo ducunt, ut credamus Alcmaeonidas in Cylonis factionem saevisse 2), neque Thucydidis narratio id impedit. Post Cylonem vero occisum lis inter Alcmaeonidas et indigenas optimates manifestius erupit, neque post Clisthenem, qui odio indulgens, optimatum dignitatem fregerat, quod jam prius fecerat Pisistratus, invidia illa exstincta est. Periclis enim tempore inveteratum vulnus refricatum est (Thuc. 1, 126—28) quum Lacedaemonii illum propter τὸ ἄγος ejectum vellent, neque Alcibiadis, plebis fautoris ejusdemque tyranni, vita caret vestigiis, quae veteris optimatum odii memoriam revocant.

Cylon igitur minus id spectaverit, ut causam plebis amplecteretur, quam ut Alcmaeonidas eorumque socios

1) Καὶ τοὺς φίλους ἀναπέισας . . . κατέλαβε τὴν ἀκρόπολιν ὡς ἐπὶ τυραννίδι κτέ.

2) Her. 5. 71. τοὺτους ἀνιστέασι μὲν οἱ πρυτάνεις τῶν ναυκράρων . . . φονεῦσαι δὲ αὐτοὺς αἰτίη ἔχει Ἀλκμαιωνίδας.

regno detruderet. Praesidia enim, quae aliunde arcessivit, indicant eum ab oppressa plebe nihil auxilii sibi sperasse, sed id maxime molitum esse, ut, dum multi ob ludos Olympicos longe ab urbe abessent, ipse rerum potiretur, utque regnum occupatum ab invidiosis defenderet nobilium familiis, quas in exilium exacturus erat.

Pisistratus eandem tyrannidis sibi parandae viam iniit, nisi quod, quum Cylon antiquorum optimatum factionis esset, ille primus sibi plebem promissis, (*λόγῳ*, ut ait Herodotus,) adjunxit, neque id facere non potuit, quia nulla alia ei relicta erat via, qua solus rerum potiretur, quum Lycurgus optimatum, Paraliorum Megacles essent duces.

Quamquam optimatum dissensio, Cylone interfecto, sublata videbatur, atque vanus Alcmaeonidis terror abierat, tamen prodigia divinitus immissa vehementiorem excitare seditionem valuerunt. Cylonis enim socii, spe decepti atque Alcmaeonidarum odio concitati, plebis animos grassante pestilentia sollicitatos irritarunt: ostentabant, quanta Deorum ira populo immineret, quod divina jura Alcmaeonidae impune violassent. Haec dicta vulgo credita in dies magis odium in Alcmaeonidas commoverunt, eoque optimates in suum commodum usi sunt. 1) Similiter postea

1) De horum studiis Solon, in Schneidew. Del. poet. I p. 19:

*Δήμου τ' ἡγεμόρων ἄδικος νόος, οἷσιν ἐτοῖμον
ὑβριος ἐκ μεγάλης ἄλγεα πολλὰ παθεῖν.*

Isagoras eandem, quam illi causam interserens, plebis voluntatem in Clisthenem labefactare conatus est.

Plebis autem seditio, quae initio ad laesa Deorum jura spectabat, mox alio conversa est quo factum ut optimates spe regni occupandi depulsi nec quidquam amplius consequuti sint, quam ut invisi Alcmaeonidae ejicerentur.

Seditio, quam Cylonis socii excitaverant atque alebant, non substitisse sed longius serpsisse videtur. Megarenses enim Nisaeam et Salaminem, Atheniensibus ejectis, in suam redegerunt potestatem, quo factum est, ut negotiatores, qui non parvis opibus valebant, lucrandi spe destituti, si non seditiosi, saltem rerum novarum studiosi evadere coeperint. Initio bellum ab ipsis Atheniensibus susceptum est, 1) non quod mercaturae damnum affer-

1) Plut. Sol. c. VIII. Ἐπεὶ δὲ μακρόν τινα καὶ δυσχερῆ πόλεμον οἱ ἐν ἄστει περὶ τῆς Σαλαμινίων νήσου Μεγαρεῦσι πολεμοῦντες ἐξέκαμον, καὶ νόμον ἔθεντο, μήτε γράψαι τινὰ μήτ' εἰπεῖν αὐθις, ὡς χρὴ τὴν πόλιν ἀντιποιεῖσθαι τῆς Σαλαμῖνος ἢ θανάτῳ ζημιούσθαι, . . .

Ex his efficiatur reliquis Atticae incolis armorum usu interdictum fuisse idemque e Thuc. dictis l. 126 colligatur, quae si non de solis patriciis at de iis certe intelligenda sunt, qui eo tempore jus τοῦ ἐκκλησιάζειν καὶ τοῦ δικάζειν habebant. Conf. p. 39. l.

retur, sed propter invidiam in Dores; at re frustra tentata, tandem, fortasse quod intelligerent plebis auxilio sibi opus esse atque insulae possessionem favere mercaturae, quam optimates aspernabantur, lege sanxerunt, ne quis novam suaderet expeditionem. Popularis igitur odii impetus, quem ipsi patricii rexerant, in solos Alcmaeonidas conversus, tantum invaluit, ut patricii, in diversas partes rapti, neque ad meliorem rerum statum ullam sibi viam patere viderent neque ad vim confugere auderent, partim quod eorum auctoritas infelici in Salaminem expeditione frangi coepta esset, partim quod pauperes ob steriles annos obaerati jam fremere inciperent. Moderatiores optimatum Solonem convenerunt, qui populo metum, optimatibus dissensionem eximeret. Solon, regia stirpe oriundus idemque popularis, idoneus videbatur qui res ad pristinum statum revocaret, quippe cujus prudentia atque innocentia omnium consensu laudarentur. Hic Alcmaeonidis, ut in iudicio se sisterent, persuasit: trecenti ex illustrissimis, ut videtur, patriciis ad rem cognoscendam electi sunt; quod ideo factum videtur, quia Alcmaeonidae iudicibus, qui tunc fortasse ex adversae factionis patriciis erant, diffiderent et quod multi essent patricii, qui, quum reliqui tamquam pilam inter se raperent reipublicae statum, neutrius erant factionis. Omnis Alcmaeonidarum iudicii historia obscura est. Quum autem longum jam temporis spatium esset, ex quo piaculi rei facti erant, defuisse ipsis videtur

strenuus dux, qui ceteris optimatibus populi odio invidiaeque fretis se opponeret.

Alcmaeonidis ejectis, spes plebis atque optimatum irrita evanuit. Dii enim minus placabiles fuere quam homines. Vates quum multa populo expianda frustra cecinissent, tandem Epimenides, qui civitati duriore fortuna afflictae subveniret, e Creta arcessitus est. Hic populum per plures annos calamitates expertum malis liberavit eumque *ὑπηκοόν τοῦ δικαίου καὶ μᾶλλον εὐπειθῆ πρὸς ὁμοιοίαν* reddidit.

Ut postea in rebus civilibus nulla ferme in rudi plebe stabilitas nec certa voluntas inerat, sed facile huc illucse trahendam praebebat, ita Epimenidis tempore tanta religio apud plebem fuit, ut universi, maximis calamitatibus fracti ac debilitati, simulac salus a Diis data est, communi veneratione virum prosequuti sint, qui Deos ipsis propitios reddiderat. Haec populi voluntas tam in rebus civilibus quam sacris facit, ut rectius existimare nobis liceat de temporibus ante Clisthenem quam Plutarchus aliique faciunt, qui immerito popularis civitatis studia factionesque in tempora illa transferunt.

Pestilentiam quum Epimenides e vulgari opinione avertisset atque omnia melius temperata ad quietem redacta viderentur, mox pristinae factiones resurgere et grassari coeperunt. Ut in seditione quae Draconis tempore exarsit, ita et hic quando et quomodo factiones extiterint

nemo antiquorum retulit. Plutarchus rem ita enarrat quasi jam ante Cylonis oppugnandae arcis consilium factiones illae exstiterint 1), iisque talem tribuit effigiem, quae potius in Pisistrati tempora conveniat. Si enim democratia est, quando plebs in civitate juris alicujus particeps, omnium gerendarum rerum socia et arbitra videri et esse studet, ante Solonem nullum democratiae vestigium indicari potest, imo ne Pisistrati quidem tempore antequam tertia factio ab illo evocata erat. Ne hoc quidem ex Herodoto ita manifesto apparet ut pro certo affirmari possit, plebem Pisistrati tempore jura omnibus exaequata voluisse. Herodotus enim in Clisthenis institutis enarrandis copiosior, de Pisistrati

1) Sol. c. 13. *Αἰ δ' Ἀθηναί τῆς Κυλωνείου πεπανμένης ταραχῆς καὶ μεθεστώτων, ὡρπερ εἴρηται, τῶν ἐναγῶν τὴν παλαιὰν αὐθις στάσιν ὑπὲρ τῆς πολιτείας ἐστασίαζον, ὅσας ἢ χώρα διαφορὰς εἶχεν, τσαῦτα μέρη τῆς πόλεως διαστάσης. Ἦν γὰρ τὸ μὲν τῶν Διακρίων γένος δημοκρατικώτατον, ὀλιγαρχικώτατον δὲ τὸ τῶν Πεδιέων· τρίτοι δ' οἱ Πάραλοι μέσον τινα καὶ μειγμένον αἰρούμενοι πολιτείας τρόπον ἐμποδῶν ἦσαν καὶ διεκώλυον τοὺς ἑτέρους κρατῆσαι. Τότε δὲ τῆς τῶν πενήτων πρὸς τοὺς πλουσίους ἀνωμαλίας ὡςπερ ἀκμὴν λαβοῦσης κτέ.*

promissis nihil memorat 1). Mirum profecto, si cum Plutarcho facimus, factiones, quarum altera democratiae, altera temperatae regiminis formae studuerit, a patriciis Megacle et Pisistrato in varias atque etiam diversas partes trahi se passas esse.

Ipsius Plutarchi narrationis partes male cohaerent (cf. not. 1. p. 54). Non significat, quale vinculum Solonis tempore inter divites ac pauperes et Pediaeos Paralios atque Diacrios fuerit: id strictim tantum indicatur cap. 29, ubi Diacrios pauperes ac *θηήτας* fuisse indicat 2), et cum Herodoto, meliora, ut opinor, docente magis concinit. Et quemadmodum Salaminem Atheniensibus ereptam bis narrat, — Salaminii enim belli historiam jam prius expositam, c. 8. inferius suo loco, c. 12. interponit 3) — ita discordiam, Solonis tempore

1) Her. 1. 59. (*Πεισίστρατος*) *καταφρονήσας τὴν τυραννίδα ἤγειρε τρίτην στάσιν, συλλέξας δὲ στασιώτας καὶ τῷ λόγῳ τῶν Ὑπερακρίων προστάξ.*

2) *Οἱ δὲ ἐν ἄστει πάντες ἐστασίαζον ἀποδημοῦντες τοῦ Σόλωνος, καὶ προειστήκει τῶν μὲν Πεδιέων Λυκοῦργος, τῶν δὲ Παράλων Μεγακλῆς ὁ Ἀλκμαίωνος, Πεισίστρατος δὲ τῶν Διακρίων, ἐν οἷς ἦν ὁ θητικὸς ὄχλος καὶ μάλιστα τοῖς πλουσίοις ἀχθόμενος.*

Ad ista οἱ ἐν ἄστει cf. init. cap. 8.

3) Ne in cap. 12. illud *αὐθις* offendat cf. cap. 13 sub init, ubi factiones recenset.

concitata c. 13. cum factionibus, quae Pisistrati tempestate commemorantur, confundit; thetibus enim, qui pro sua conditione nihil amplius postulare poterant quam juris tantum, quantum ad ditiorum vim repellendam satis esset, tales imputat molitiones, quales agitare demum coeperunt post ejectos tyrannos, quum Clisthenes plebem promissis sibi adjunxisset. Jure ex Herodoto efficitur plebem, qualem se erga Clisthenem praebuit, talem nusquam antea se gessisse. Pisistratus ab exilio tandem redux, sine plebis auxilio, quae per undecim annos optimatum dominationem tulit, rerum potitus erat, ut ait Herod. 1. 64. *πειθομένων δὲ τῶν Ἀθηναίων κτέ.* Nusquam eo tempore popularis voluntatis fit aliqua significatio, plebs ubique mitem, facilem 1) et religiosam 2) se praebet. Clisthene vero a Cleomene ejecto (v. 72), eadem fortiter se gerit atque ab optimatum dominatione immunem se ostendit, ipsa liberatorem revocat (v. 75).

1) Her. 1. 59. *Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς, ἔδωκέ οἱ (Πεισιστράτῳ) τῶν ἀστῶν καταλέξας ἄνδρας τούτους, οἳ δορυφόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο . . . κορυνηφόροι δέ.*

2) Her. 1. 60. *αὐτίκα δὲ ἔς τε τοὺς δῆμους φάτις ἀπίκετο, ὡς Ἀθηναίη Πεισίστρατον κατάγει· καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστεϊ πειθόμενοι τῇ γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεῶν, . . . ἰδέοντο τὸν Πεισίστρατον.*

Rectius de factionibus exposuit Herodotus 1. 59. (cf. p. 55, not. 1.) Diogenes Laert. 1. 58, rem sic enarrat, quasi factiones illae tempore Solonis exstiterint; quod si verum esset, miretur quis, qui factum sit ut eo tempore nusquam appareant.

Alcmaeonidis igitur ejectis lustrataque urbe, civitatis conditio non modo non eadem mansit, sed praeceps civitas in perniciem ruere minabatur. Omnis plebs obaerata erat: alii agros pro ditioribus colebant, alii mercede conducti operam locabant, reliqui pro pecunia in servitute suas operas debebant; multi peregre abducti sunt, alii aut liberos vendere cogebantur aut ultro propter creditorum acerbiter fugiebant; denique violentia eo processit, ut civitas non posset non dissolvi; at tamen res aliter cecidit, quum ipsa rerum publicarum natura, ut solet, vincat rationem, quae in ipsarum primordiis quidem obscura est, sed ubique dignosci potest in iis, quae multis progressionibus usae sunt.

Quamquam miserae hujus conditionis causa a nullo scriptore prodita est, tamen morbi tabes fractique civium animi hanc facile habuerint vim, ut *ἐκτεημορίοι* ne sextam quidem messis partem solvere potuerint, ceteri, qui operam locarent, facile ad egestatem adacti sint; quam occasionem deinde optimates avide arripuerint, ut magis magisque in plebem saevirent, quo magis surgentis seditionis impetum compescerent.

Solon civitati in perniciem vergenti subvenit et reipu-

blicae ad pristinum statum revocandae munus suscepit. Ut afflictam civitatem excitaret, conciliare studebat discordias, quarum causas perspectas habebat 4). Hoc conciliandi

1) Solon in Schneidew. Del. poet. Eleg. p. 33.

δήμου τ' ἡγεμόνων ἄδικος νόος, οἷσιν ἑτοῖμον
 ἕβριος ἐκ μεγάλης ἄλγεα πολλά παθεῖν·
 οὐ γὰρ ἐπίστανται κατέχειν κόρον οὐδὲ παρούσας
 εὐφροσύνας κοσμεῖν δαιτὸς ἐν ἡσυχίῃ·

 πλουτεῦσιν δ' ἀδίκους ἔργμασι πειθόμενοι

 οὐδ' ἱερῶν κτεάνων οὔτε τι δημοσίων
 φειδόμενοι κλέπτουσιν ἐφ' ἀρπαγῇ ἄλλοθεν ἄλλος,
 οὐδὲ φυλάσσονται σεμνὰ δίκης θέμεθλα,
 ἢ σιγῶσα σύννοιδε τὰ γιγνόμενα πρό τ' ἔόντα·
 τῷ δὲ χρόνῳ πάντως ἤλυθε ἀποτισομένη.
 τοῦτ' ἤδη πάσῃ πόλει ἔρχεται ἕλκος ἀφυκτον·
 εἰς δὲ κακὴν ταχέως ἤλυθε δουλοσύνην,
 ἢ στάσιν ἔμφυλον πόλεμόν θ' εὐδοντ' ἐπεγείρει,
 ὅς πολλῶν ἑρατὴν ὤλεσεν ἡλικίην·
 ἐκ γὰρ δυσμενέων ταχέως πολυήρατον ἄστν
 τρέχεται ἐν συνόδοις τοῖς ἀδικοῦσι φίλους.
 ταῦτα μὲν ἐν δήμῳ στρέφεται κακά· τῶνδὲ πενιχῶν
 ἰκνεῦνται πολλοὶ γαῖαν ἐς ἀλλοδαπήν
 πρᾶθέντες δεσμοῖσι τ' ἀεικελίοισι δεθέντες.

studium principium est, unde et primi Solonis instituti ratio et omnium ejus legum indoles explicetur.

Tanta autem prudentiae ejus atque innocentiae apud omnes existimatio erat, ut multi eum hortarentur, ut solus archon creatus summa rerum potiretur, et tamquam quietae civitatis custos omnia suo arbitrio regeret factionesque cohiberet. Quantum vero difficultatis ea res esset habitura perspicuens, dixit, *καλὸν μὲν εἶναι τὴν τυραννίδα χωρίον, οὐκ ἔχειν δὲ ἀπόβασιν.*

Tantum porro studium conservandae communis salutis atque tranquillitatis in eo erat, ut de tyrannide a se repudiata ad Phocion scribens praeclara haec caneret:

*Εἰ δὲ γῆς ἐφεισάμην
πατρίδος, τυραννίδος τε καὶ βίης ἀμειλίχου
οὐ καθηψάμην, μίανας καὶ καταισχνύνας κλέος,
οὐδὲν αἰδοῦμαι· πλέον γάρ ὧδε νικήσειν δοκέω
πάντας ἀνθρώπους.*

Quibus versibus si hoc fragmentum:

*ἂ μὲν ἄελπτα σὺν θεοῖσιν ἦνυσ' ἄλλα δ' οὐ μάτην
ἔρδον. 1)*

item ea, quae de Salamine recuperanda cecinit, addiderimus, Solonis ingenii quasi expressam habebimus effigiem.

Primum igitur consilium, quod Solon iniit, eo spec-

1) Apud Schneid. l. l. p. 32 et 33.

Pro οὐ μάτην haud scio an potius legendum sit αὐτῶ μάτην.

tavit, ut, praesentibus rerum angustiis sublatis, rempublicam erigeret. Metuens ne alia corrigens alia immutans civitatem concuteret et labefactaret (Plut. c. 16) ad *Σεισαγθειαν* confugit¹⁾, ejus haec potissimum vis fuit, ut plebs ab optimatum dominatione ac vi in libertatem vindicaretur. 2) Quum Solon plebi tantum tribuisset, quantum ejus incolumitati tuendae satis videretur, ipsa paullatim viribus increscens evasit tanquam hostilis exercitus, qui, variis deinceps ducibus usus, optimatibus se opposuit et tandem victor exstitit. Contentio, quae primo fuerat de eo, quo quisque jure in civitate viveret, mox novam iniit viam: quum enim jus omnibus exaequatum esset, jam eo spectavit, quinam jura constituerent; quod Athenis idem erat atque quinam rempublicam administrarent. Quum primo libertatis recens a Solone impertitae vis plebem lateret, neque imperita

1) Quamquam Plut. c. 15 multa et varia interponit inter verba: *οὐκ ἐπήγαγεν ἰατρείαν οὐδὲ καινοτομίαν* et *τοῦτο γὰρ ἐποίησατο πρῶτον πολίτευμα γράψας τὰ μὲν ὑπάρχοντα τῶν χρεῶν ἀνεῖσθαι*, tamen rerum series talis esse videtur qualem in textu enarravi.

2) In libertatem vindicare non ita intellectum volo, ut Solon vitae communis vincula et veterem usum, qui ditiores inter atque pauperes intercederet, revellerit, quo quasi uno ictu omnis clientela, ut ita dicam, tolleretur, sed libertatem Solonis tempore dico liberum esse a vi magistratum et ditiorum.

multitudo suae sibi potestatis conscia esset, sed ex tam longa ac dura servitute auctoritatem optimatum suspiceret, longum temporis spatium opus fuit, quo tyrannis patriciorum dignitatem quasi a coelo detraheret. Multitudinem illius libertatis participem Clisthenes, tyrannidis vestigia secutus, in *ισοτιμίας* spem adduxit, quam plebs bellis Persicis feliciter gestis assequuta est.

Per *σεισαχθείαν* Solon plebi tumultuanti pauperioribusque civibus subvenire instituit. Haec vero ad tempus tantum afflictam civitatem sustentare potuit. Nisi enim in tanta hominum multitudine opificia et agricultura, quae per recentes controversias neglecta erant, florent, aut omnia sensim ad pristinam conditionem praecipiti cursu relabi aut novas plebis seditiones existere necesse erat; tabulae enim novae magis ad libertatem 1) quam ad salutem promovendam spectabant. Instituta, quae Solon et Pisistratus postea condidit, demonstrant utrique perspectum fuisse quemadmodum plebi subveniendum esset.

De *σεισαχθείας* ambitu ipsi antiqui dissentiunt. Plutarchus (p. 344—347), rem strictim et obscure enarrat. Primum autem thetes, qui ditioribus obnoxii erant, in

1) Plut. c. 15. *Τούτο γάρ ἐποιήσατο πρῶτον πολίτευμα γράψας τὰ μὲν ὑπάρχοντα τῶν χρεῶν ἀνεῖσθαι, πρὸς δὲ τὸ λοιπὸν ἐπὶ τοῖς σώμασι μηδένα δανείζειν.*

libertatem vindicati sunt, statuto ne ob aes alienum debitores vel ipsi vel liberi eorum nequi neque vendi possent neve corpora oppignorarent. Tamen omnes ad pristinum statum rediere, neque conditio eorum melior facta est, nisi quod, sicut antea, operam locarent vel ex opificiis victum quaerent.

Neque vero mirum si plebs altiora spectaverit 1). Multitudo enim omnia ad praesentem utilitatem atque voluptatem metiens beneficii non ita diu memor fuerit. Libertati nullum laboris incitamentum est additum, atque munus Areopago mandatum inquirendi, unde unusquisque victum quaereret, declarat in magna jam plebis parte segnitiam inveterasse.

Neque Solonis leges, quae parum, ut par erat, ad languentes populi animos excitandos accommodatae erant, effecerunt, ut studium atque operam in agricultura opificiisque ponerent. Pisistrati vero, ut tyranni, imperium efficacius fuit, qui et multa opera aedificari et coloniam deduci et multos ad agros colendos rus abire jussit 2).

1) Plut. c. 16. Ἦρεσε δ' οὐδέτεροις, καὶ μᾶλλον ἔτι τοὺς πένητας, ὅτι γῆς ἀναδασμὸν οὐκ ἐποίησεν ἐλπίσασιν αὐτοῖς,

2) Diog. Laert. 1. 47. de colonia deducenda narrat, ἔπεισε (ὁ Σόλων) αὐτοὺς καὶ τὴν ἐν Θράκῃ Χερρόνησον προσκτήσασθαι.

De fundis autem oppignoratis et de pactis non ita constat, ut omnes in eo consentiant. Utrum enim Solon per *σεισαχθείαν* omnes *ὄρους* et omnia pacta an partem tantum sustulerit, dubitatur. Duo fuerint debitorum genera necesse est, quorum pars alias ob causas quam ob gravem annonam fundos oppignoraverit. Non est enim ut statuamus, nullos agros oppignoratos nullaque pacta fuisse ante quam illae angustiae et difficultates imminerent civitati. Plures enim cives, sive ipsi agros ararent sive aliis colendos permetterent, ob steriles annos neque pactam frugum partem accipientes neque e nexis ullum capientes fructum nisi pretium quo eos peregre venderent, agros oppignorare coacti erant. His aliud genus debitorum adjungendum est, qui praeter corpora nihil oppignorandum habebant.

De fundis oppignoratis e Solonis versibus 1) nihil certi effici potest. Fragmenti initium non indicat, utrum de

1) Apud Schneidew. l. 1 p. 34:

*Συμμαρτυροίη ταῦτ' ἂν ἐν δίκῃ Κρόνου
μήτηρ, μέγιστη δαιμόνων Ὀλυμπίων,
ἄριστα, Γῆ μέλαινα, τῆς ἐγὼ ποτε
ὄρους ἀνεῖλον πολλαγῆ πεπηγότας,
5 πρόσθεν δὲ δουλεύουσα, νῦν ἐλευθέρα·
Πολλοὺς δ' Ἀθήνας πατρίδ' εἰς θεόκτιτον
ἀνήγαγον προθέντας, ἄλλον ἐκδίκως
ἄλλον δικαίως κτέ.*

omnibus agris loquatur an de fundis pauperiorum 1). Illa enim verba: *Συμμαρτυροίη ταῦτ' ἂν ἐν δίκῃ Κρόνου μήτηρ*, quorsum spectent, non liquet. Obscurum utrum ad sequentia pertineant an ad versus sub initium omissos, in quibus declaratum esset, quid praeter ea quae in his versibus recensentur, in gratiam pauperum fecerit, cuius rei Terra mater testis excitatur. Verba vs. 4 et 5 ita quidem explicari possunt, ut statuatur Solonem omnes sustulisse *δρους*, et Plutarchus, reliquis missis, citat hos versus, quibus suam sententiam, *τῶν συμβολαίων ἀναίρεσιν γενέσθαι τὴν σεισαχθείαν*, tueatur; attamen ipsa carminis verba non ita, opinor, accipienda sunt, quasi omnem omnino aeris alieni abolitionem significant. Denique ut versus nunc leguntur, non demonstrant quo sensu vs. 4 et 5 sint explicandi. Quodsi vero dicta de omnibus tabulis ac pactis sublatis intelligenda essent, Solon merito plures offendisset, neque res tam cito in oblivionem abisset 2). Ii enim qui ante praesentem

1) Boeckh. Staatsh. d. Ath. p. 181, vs. laud. 4. lectionem *πανταχῆ*, quam Stephanus de suo edidit, sequutus esse videtur.

2) Boeckh. I. l. I. p. 176. „Selbst die Solonische Gesetzgebung, „durch welche das Privatrecht in Athen genauer bestimmt wurde, „verminderte, so wohlthätig und gerecht sie war, dennoch die „Sicherheit der Gläubiger, indem sie das Pfandrecht an den Leib „des Schuldners aufhob, und durch die Seisachtheia überhaupt

trepidationem atque justis de causis alienos agros oppignoratos tenebant, injuria et sortes et usuras amisissent.

Exemplum, quod Plutarchus p. 546 affert ad probandum, non solum pauperiorum sed etiam ditiorum aes alienum remissum esse, fabulam olet; 1) ipse in prima narratione indicat rem magis fama quam idonea auctoritate niti. 2) Quae Laertius vit. Sol. 4, de septem talentis Soloni e patrimonia jure debitis narrat, satis a Plutarchi dictis discrepant. Ceterum omnia de *σεισαχθεία* excutere neque mihi propositum est, neque ad quaestionem de plebe pertinet.

Per *σεισαχθείαν* igitur (cf. p. 60) diversae civitatis partes a se invicem solutae ac liberae factae sunt. Hoc enim in Solonis institutis memorabile est, eum non magis quaevisisse vinculum quo omnes inter se continerentur, quam

„zeigte, wie wenig Achtung der Staat vor dem Eigenthume habe, „mag nun durch dieselbe bloss der Munzfuss verringert, oder „zugleich die Höhe der Zinsen ermässigt, oder gar für gewisse „Fälle wenigstens eine vollständige Vernichtung der Schuldforderungen herbeigeführt worden sein.“ Cf. tamen Grote II. 1. 78. seqq.

1) Boeckh. I. p. 630. „Hipponikos . . . der . . viel Land mit „geliehenem Gelde gekauft haben soll, wenn nicht etwa der Neid „seiner Landsleute dieses erfand, um ihm eine unrechtlche Erwerb- „bung seines Reichthums aufzubürden.“

2) *Πράγμα δ' αὐτῶ (Σόλωνι) συμπεσεῖν λέγεται.*

clypeos, quibus factiones altera alterius impetum propulsarent. 1)

1) Schneidew. Del. poet. fragm. 5. 3. 4.

ἔστιν δ' ἀμφιβαλὼν κρατερόν σάκος ἀμφοτέροισι
νικᾶν δ' οὐκ εἶας' οὐδετέρους ἀδίκως.

ᾧ δ' ἂν δῆμος ἄριστα σὺν ἡγεμόνεσσιν ἔποιτο
μῆτε λίην ἀνεθείς μῆτε πιεζόμενος.

DE INSTITUTIS QUAE ANTE SOLONEM VIGUERUNT.

Regia potestate sublata, patricii artius conjuncti antiquum rerum statum non modo integrum sed etiam firmiorem semper posteris tradidere; plebs vero aliunde non aucta, unde novas spes foveret vel altiora spectaret, non habuit; quo factum ut rei publicae conditio tranquilla et stabilis esset. Antiquissimis enim temporibus res publica tam apud Romanos quam apud Graecos stabilis manebat eo quod rerum sacrarum et civilium conjunctio seditiones contentionesque arcebat. Multa enim populo procuranda, multi ritus observandi erant, de quibus consulendi essent sacerdotes, qui antiquissimis temporibus patricii erant 1) Haec stabilis civitatis ratio

1) Orat. pro Dom. I. «Quum multa divinitus Pontifices, a majoribus nostris inventa atque instituta sunt, tum nihil praeclarius, quam

quum ab optimatibus omnibus viribus defenderetur, necesse erat hi sedulo arcerent a bello et mercatura: ut quibus animi plebis atque opes auferentur. Quod ne fieret curaverint Atheniensium optimates, quum eadem res in aliis jam rebus publicis Solonis ferme tempore et antea seditiones excitassent et demagogos, qui, plebe de libertatis spe dejecta, ipsi rerum essent potiti 1).

Postquam autem summa rerum ad novem archontes rediit, potestas, quae antea penes unum fuerat, in plures quidem distributa est, at non ita ut singuli pro se quisque sua negotia administrantes neque communi consilio quidquam agerent (Thuc. 1. 126) neque congregarentur. 2) Si enim archontes non in collegium conjuncti fuissent ante quam Solon hoc instituit, necessaria fuisset alia potestas cui parerent; tamen desunt antiquorum testimonia, ex quibus jure efficiatur, archontum potestatem alia auctori-

quod eosdem et religionibus Deorum immortalium et summae reipublicae praesse voluerunt, ut amplissimi et clarissimi cives rem publicam bene gerendo, religiones sapienter interpretando, conservarent. Cf. Cic. de Rep. II. 34.

1) Conf. Plasz. l. l. II. p. 265. et loc. qui ibi citantur.

2) Diog. Laert. 1. 58. in omnium rerum farragine quidem narrat: *καὶ πρῶτος (Σόλων) τὴν συναγωγὴν τῶν ἐννέα ἀρχόντων ἐποίησεν εἰς τὸ συνειπεῖν*, sed potius legendum est *συνδειπνεῖν*.

tate fuisse circumscriptam, nisi fortasse comitiis, quae tamen neque Draconis neque Solonis tempore memorantur, neque statis temporibus convocata esse videntur. Quare, quum potestas archontum nulla ferme alia esset circumscripta, facile oligarchica evaserit.

Simulatque Draco leges suas scripsit, statim ratae fuerunt; nullius memoratur auctoritas, neque Areopagi neque comitiorum, quae eas sanxerit. Comitiorum in Atheniensium historia prima significatio apud Thucydidem est. 1) Quum vero Herodotus a naucrarorum prytanibus arcem obsessam fuisse narret, Thucydides ab archontibus, dubitari potest fueritne archontum an prytanum potestas limitata.

Praeter supremam reipublicae moderationem, Archontes jus in rebus privatis dicebant²⁾ et nonnulla sacra procurabant.

1) Thuc. I. 126 *Χρόνον δὲ ἐπιγιγνομένου οἱ Ἀθηναῖοι τρυχόμενοι τῇ προσεδρεΐᾳ ἀπῆλθον οἱ πολλοί, ἐπιτρέψαντες τοῖς ἐννέα ἄρχουσι τὴν φυλακὴν καὶ τὸ πᾶν αὐτοκράτορσι διαθεῖναι ἢ ἂν ἄριστα διαγιγνώσκωσι· τότε δὲ τὰ πολλὰ τῶν πολιτικῶν οἱ ἐννέα ἄρχοντες ἔπρασσον.*

Schöm. in introitu d. Att. Proc. p. 14.

2) Quamquam testimonia, quibus nitamur, desunt, atque dicta Suidae *αὐτοτελείς τὰς δίκας ἐποιοῦν* non magis archontum jurisdictionem definiunt, quam Dion. Hal. II. 73.

Draco potestatem eorum intactam reliquit, neque a Solone jurisdictio eorum imminuta esse videtur. At enim omnis quaestio huc redit, num Solon judicia (*τὰ δικαστήρια*) instituerit, de quibus infra dicendum est. Archontes igitur reipublicae praeerant; munere functi rationes reddebant comitiis; iidem in judiciis privatis *κύριοι ἦσαν ὥστε τὰς δίκας αὐτοτελεῖς ποιῆσθαι.* 1)

τὰς ἱερὰς δίκας pontificum Romanorum, tamen ideo jus privatum ad archontes antiquitus pertinuisse credo, quod optimatum auctoritas maxime in jure de privatis dicendo posita erat; quo magis enim jus negligitur eo minus optimatum potestas certis formulis circumscripta manet. Quod si verum est, ne miretur quis, legum ordinationem ubique a judiciis capitalibus incepisse. Ad Archontem Regem pertinebant quidem parricidia, sed, quemadmodum id explicandum sit, docuit Meijer Att. Proc. p. 49.

„Alle Klagen über Mord, Todtslag, Bouleusis, Verwundung in böser Absicht und Vergiftung, sobald nicht Apagoge oder Endeixis angewandt wurde: man behandelte nämlich alle diese Klage mehr von dem religiösen Standpuncte der Blutschuld, als von dem Politischen Gesichtspuncte aus.“

1) (Quomodo haec inter se concinant infra in loco de judiciis dicetur.) *Τὸ εὐθύρειν* jam ante Solonem penes comitia fuisse, credible est. Aristoteles enim Pol. II. 9. nova instituta non affert: *ἐπεὶ Σόλων γε ἔοικε τὴν ἀναγκαιοτάτην ἀποδιδόναι τῷ δήμῳ δύναμιν, τὸ τὰς ἀρχὰς αἰρεῖσθαι καὶ εὐθύρειν.*

Utrumque si non ad comitia posterioris temporis sensu,

Cum archontibus jungendus est Areopagus, de cujus auctoritate et nomine nihil compertum habemus, excepto fortasse judiciali munere. Num archontes et Areopagus vinculo aliquo jungerentur, plane latet. Perhibetur Areopagus originem duxisse a senatu, qui quondam regi consilio adesset atque jubente rege jus diceret. Quum vero regia potestas institutione archontum tot vicissitudines experta sit, mirum profecto esset, si senatus ille, de quo nihil cognovimus, immunis ab istis mutationibus fuisset. Plutarchus, qui si non leges integras (Conf. c. 19 sub fin.) certe carmina Solonis habuit, nescit quo se vertat, quum de Areopago exponit; neque in legibus neque in carminibus quidquam invenisse videtur, quo Areopagus jure ad Solonem referendus esset: citat enim alios scrip-

certe ad concionem aliquam pertinuit; quod verisimilius est quam ut credam Areopagum ante Solonem munus τοῦ ἐὐθύρειν habuisse.

Neque rursus unicum illud Pausaniae V. 4. testimonium, in quo, ut inspicienti palam est, antiquis nova miscentur, tantum valet, ut archontes antiquissimis temporibus patriiis ὑπευθύνουσιν fuisse credam, quoniam illi ejusdem semper stirpis per trecentos circiter annos regnum per manus integrum tradebant. Cur tandem ἐὐθύρη opus fuisset, quae ejus civitatis est, in qua potestas in multos distributa requirit ut aequabilis atque integra servetur.

tores, qui Solonem Areopagi auctorem fuisse testati sunt. Quum vero ipsa Solonis lex, in qua Areopagus memoratur, obstare videretur quominus Solon ejus auctor haberetur, ad aliam rei expediendae rationem recurrit. Praeter legem vero nihil quidquam compertum habuit, ex quo efficere posset Areopagum ante Solonem fuisse. 4) Aristoteles Pol. II, 9. significat se de iis institutis, quorum Solon auctor ferretur, nihil pro certo affirmare posse: dubitanter dicit ante Solonem fuisse Senatum et democratiae laudatores refellens, persuasum sibi habet, si Solon revera judicia instituerit ideoque democratiae consuluerit, id casu, non ratione factum esse. 2)

Schömannus l. l. p. 48. de Areopagi origine disputans cum Hüllmanno, Staatsrecht des Alterthums p. 177, affirmat Areopagum initio fuisse senatum; ad quod

1) Plut. Sol. c. 19.

2) *Φαίνεται δ'ὄν κατὰ τὴν Σόλωνος γενέσθαι τοῦτο προαίρεσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ συμπτώματος.*

Schöm. Att. Proc. p. 17 de Areopago contraria affirmat: «Aristoteles aber wusste sehr wohl, dass der Rath der Areopagiten älter als Solon sei; aber er wusste auch, dass er etwas ganz anderes, als ein blosser Blutgerichtshof gewesen und dass daher immerhin der Blutbann ausschliesslich den Epheten übertragen sein konnte, ohne dass dadurch jener etwas von seiner wahren Wesen und seiner hohen Würde verlor.

probandum auctorem citat Aristotelem l. l., qui de Areopago tanquam de senatu loquatur. Atqui Aristoteles, quum de Areopago tamquam βουλῆ loquitur, in eo sui temporis loquendi morem sequitur. De Areopagi muneribus non agit, sed id tantum refellit, Solonem priscam ei indolem ademisse. 1) Sententiarum nexum inspicienti manifestum erit, Aristotelem de Areopago ante Solonem loquentem tantum illud nescio cujus auctoris democratiam laudantis dictum respexisse: *Εἶναι γὰρ τὴν μὲν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλήν ὀλιγαρχικόν*, ceterum neque judicia neque senatus munera, sed iudicium ordinem et dignitatem attendisse.

Porro Aristoteles tradit ut rem indubitatum: *Καὶ τὴν μὲν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλήν Ἐφιάτης ἐκόλουσε καὶ Περικλῆς*. Nemo vero antiquorum accurate indicavit, quid proprie Areopago ademtum sit. Si verba Plutarchi Sol. c. 19. *τὴν δ' ἄνω βουλήν ἐπίσκοπον πάντων καὶ φυλακὰ τῶν νόμων ἐκάθισεν*, componimus cum psephismate apud. Andocidem de Myst.: *Ἐπειδὴν δὲ τεθῶσιν οἱ νόμοι, ἐπιμελείσθω ἡ βουλή ἢ ἐξ Ἀρείου*

1) Arist. Pol. l. l. *Ἔοικε δὲ Σόλων ἐκεῖνα μὲν ὑπάρχοντα πρότερον οὐ καταλύσαι; καταλ.* ei idem est quod *κολοῦειν* i. e. partem alicui adimere aliique tribuere. Sic Plut. in vita Cim. c. 10. *καταλύειν τὴν ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλήν*, quorum verborum sensus cap. 15. v. l. explicatur.

πάγον τῶν νόμων, ὅπως ἔν αἱ ἀρχαὶ τοῖς κειμένοις νόμοις χρῶνται, utrumque munus, quod Plutarchus Areopago tribuit, ab Ephialte ei ademptum esse videtur, et posterius sub Clisthene archonte tantum τὸ φύλακα εἶναι τῶν νόμων ei redditum; quid vero τὸ πάντων εἶναι ἐπίσκοπον fuerit, omnes latuisse videtur. 1) Quidquid fuit, posterioris aevi auctores fabulas sequuti iudiciale potissimum Areopagi munus, quod ipsorum memoria maxime vigebat, respexerunt.

Demosthenes in Aristocr. p. 641. priscas fabulas sequens ac δίκας tantum φορικὰς respiciens, dicit: ἔν δ' οὖν ἰδιαίτατον πάντων καὶ σεμνότατον τὸ ἐν Ἀρείῳ πάγω δικαστήριον — ἐν μόνῳ τούτῳ τῷ δικαστηρίῳ θεοὶ δίκας καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν ἤξιωσαν, . ὡς λόγος· λαβεῖν μὲν Ποσειδῶν ὑπὲρ Ἀλλιγῆροθίου τοῦ νιοῦ παρὰ Ἀρεως, δικάσαι δὲ Εὐμενίσι καὶ Ὁρέστη οἱ δώδεκα θεοί.

Quum igitur optimi quique scriptores, uti Demosthenes et praesertim Isocrates, religiose traditiones et poetarum fabulas sequantur, neque ipsi de earum fide inquirant, sed potius antiqua gloria delectati, institutorum vetustatem extollant, quo magis ea aequalium venerationi commendentur, dictu difficile est, quae Areopagi munia ante Solonem fuerint.

1) Areopagus videtur etiam habuisse aliquam aerarii curam, idque fortasse ei a Pericle etiam ademptum.

Areopagum ante Solonem senatum fuisse conjectura nititur, neque de ipso nomine constat, nisi, ad legem Solonis apud Plutarchum provocantes, ponamus omnia judicia, quae in ea memorantur, jam ante Solonem fuisse. 1) Quod tamen, si lex ista post institutum senatum Areopagitarum conscripta est, non verisimile est. Si autem legem, quae apud Demosthenem est, 2) attendimus ejusdemque dicta, quae p. 656 leguntur: *Ὁ μὲν νόμος ἐστὶν οὗτος Δράκοντος, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ὅσους ἐκ τῶν φορικῶν νόμων παραγραψάμεν*, ex his colligatur, quia Demosthenes nullum τῶν φορικῶν νόμων, quos describi jusserat, excipit, cunctos ad Draconem refert, (Cf. or. laud.) Solonem primum Areopago tribuisse munera, quae antea ad Ephetas pertinissent. 5)

1) Plut. v. l. c. I9. *ἀτίμων ὅσοι ἄτιμοι ἦσαν, πρὶν ἢ Σόλωνα ἄρξαι, ἐπιτίμους εἶναι πλὴν ὅσοι ἐξ Ἀρείου πάγου ἢ ὅσοι ἐκ τῶν ἐφετῶν ἢ ἐκ πρυτανείου καταδικασθέντες ὑπὸ τῶν βασιλέων ἐπὶ φόνοῳ ἢ σφαγαῖσιν ἢ ἐπὶ τυραννίδι ἔφυγον, ὅτε θεσμός ἐφάνη ὁδε.*

2) Dem. in Arist. p. 627. *Δικάζειν δὲ τὴν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ φόνου καὶ τραύματος ἐκ προνοίας, καὶ πυρκαϊᾶς, καὶ φαρμάκων, ἐάν τις ἀποκτείνῃ δούς.*

3) Ita Schöm. Att. Proc. p. 18. statuit, quo vero testimonio nitatur, non indicat. Schelling de Solonis legibus p. 19. de lege,

Si igitur Demosthenes omnes leges, quae ad homicidia spectant, ad Draconem tamquam auctorem refert, ista lex (Dem. p. 627.), *δικάζειν τὴν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ κτέ*, a Dracone non conscripta est, quia Plutarchus Sol. c. 19. affirmat nullam Areopagitarum mentionem esse in legibus Draconis. 1) Restat ut ponamus, Solonem nova Areopago judicia non tribuisse; quum enim Areopagitarum nomen nondum esset

apud Dem. in Arist. p. 627. disputans dicit «Quae lex, quum Draconis esse nequeat, Solonis non potest non esse.» Quae disputatio et per se falsa est et lege, (Dem. 636) citata refellitur, neque Schellingii iudicium esse potest, ut qui frustra contra Meyerum efficere conatus sit l. l. p. 8. seqq. oratores Solonis nomine non abusos esse. Quod si ita esset, non video cur Demostheni legem Draconis esse affirmanti fidem non habeat.

1) Pollux. (VIII. 125), qui nullum nominis Areopagi vestigium ante Solonem invenerit atque cognovit *δίκας φονικᾶς* ad Areopagum post Solonem pertinuisse rem ita explicat: *ἐδίκαζον δὲ (Ἐφέται) τοῖς ἐφ' αἵματι διωκομένοις ἐν τοῖς πέντε δικαστηρίοις· Σόλων δ' αὐτοῖς προκατέστησε (ῥ) τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλήν, κατὰ μικρὸν δὲ κατεγλάσθη τὸ τῶν ἐφετῶν δικαστήριον.* Ex sententiarum serie non dubium, quin Pollux significaverit Solonem tanta auctoritate et dignitate ornasse antiquum illud iudicium, ut brevi ephetae ludibrio haberentur. Exinde vero non sequitur, Areopagum novum fuisse iudicium, neque testis citari potest, qui illud Pollucis testimonium *κατὰ μικρὸν κτέ* confirmet.

atque ipsi inter quinque judiciorum judices haberentur, qui *ἐδίκαζον τοῖς ἐφ' αἵματι διωκομένοις*, verisimile est, Solonem quaestiones, quas Dracon antiquo judicio, quod ante quatuor illa nova fuit, reliquisset, addito novo nomine *βουλῆς* novisque muneribus, eidem permisisse, idque antiqua lege servata, (Dem. p. 627) in quam novum nomen receptum est, sanxisse. Ita Demosthenis dictum, legem hanc esse Draconis, recte se habet, et Plutarchus vere scripsit: *πρῶτον μὲν οὖν τοῦς Δράκοντος νόμους ἀνέῖλε πλήν τῶν φορικῶν ἅπαντας*. Solon enim in antiquam legem praeter nomen nihil novi induxit.

Idem valet de lege, quam citavi e vita Solonis. Areopagus enim ibi ab Ephetis secernitur, non quod ante Solonem ab Ephetis diversi essent Areopagitae, sed quod auctore Solone, illi judicio praeter antiquas *δίκας φορικᾶς* nova munera concessa sunt, neque Ephetae post Solonem jam in Areopago judices sederunt, sed Archontes; denique *βουλῆς* nomen ei inditum est, quod summae reipublicae prospiceret sicut senatus quadringentorum comitiis.

Areopagus, me iudice, ante Solonem tantum fuit iudicium. Neque assentior Schömanno Att. Proc. p. 12. 13, statuenti sub primis post Codrum archontibus penes Areopagum jus *τοῦ εὐθύρειν* fuisse, eo quod Euclide archonte populi scito Areopago redditum est ut curaret, ne magistratus leges negligerent. Hoc enim munus non altius potest repeti quam a Solonis tempore.

De Areopagi antiquitate, — Areopagum appello, quoniam de antiquiore appellatione nil constat — non habeo quod dicam. Marmor Parium eum ad Cranai tempora (ann. 1278) refert. Si Meyer, cujus disquisitionem inspicere mihi non licuit, in Ephem. Rhein. Mus. II. 2. p. 267. probaverit, Areopagum jam dudum ante Solonem ἐν δίκαις φορικαῖς jus dixisse, dubitare tamen licebit num nomen Solone antiquius sit.

Ut Areopagus, sic Ephetae a Pausania et Harpocrate diu ante Draconem instituti esse affirmantur, quod quodammodo defendi possit. Pollux VIII. 124, Draconem eos instituisse dicit numero LI 1), quorum esset τοῖς ἐφ' αἵματι διωκομένοις ἐν τοῖς πέντε δικαστηρίοις δικάζειν.

1) In numero et dubitatio et obscuritas est, atque hic ad Clisthenis ordinationem inventus esse videtur, Wachsm. Hell. Alterth. I. p. 435, principio 80 ephetas fuisse contendit, provocans ad Schol. Dem. apud Reiske p. 98. Ἐφέται, ἄνδρες ὑπὸ τὰ πεντήκοντα ἔτη γεγονότες, ἄνδρες ὀγδοήκοντα, quae verba ab una eademque manu non profecta esse videntur. Cf. Herm. Staats Alt. 103. 12; tamen emendatio περιόντες pro πῶντες satis Heliastarum rationem refert. Wachsm. de quinquagenario numero disputans statuit: „So ist demnach die Zahl von fünf Höfen und funfzig Epheten, fünf aus jeder der Zehn Phylen in Kleisthenes Zeit harabzusetzen . . . mit einem Gesämmtvorsteher (?)“ Apud Photium quinquagenarius numerus ad Ephetarum aetatem refertur.

De tribus judiciis a Dracone institutis, ἐπὶ *Δελφινίῳ*, ἐπὶ *Παλλαδίῳ*, ἐν *Φρεαττοῖ*, constat; de iudicio ἐπὶ *Πρυτανείῳ* non ita ut omnes in eo consentiant.

In lege Solonis apud Plutarchum Sol. c. 19, Areopagitae, Ephetae et Prytanes distinguuntur. Horum postremi in Prytaneo jus dicebant, neque iidem fuerunt qui iudices in iudicio ἐπὶ *Πρυτανείῳ*. Pollux tradit *φυλοβασιλέας* iudicio ἐπὶ *Πρυτανείῳ* praefuisse, in hoc vero errasse videtur 1), nam ut ex Solonis lege patet, praefuerint hi iudicio vel potius senatui in prytaneo. 2) Schömann Ant. j. publ. p. 172. 4, in Solonis lege pro ἢ ἐκ *Πρυτανείου* *δικασθέντες* ὑπὸ τῶν *βασιλέων* legit *δικασθέντες* ἢ ὑπὸ *βασιλέων*. Quo pacto quatuor iudicia ex lege eruit: Areopagum, Ephetas, Prytanes, Prytanesque Naucratorum. Quod cum sine capitis, ubi Areopagitae, Ephetae et Prytanes citantur, non concinit. 3) Neque est

1) Pollux VIII. 120. Τὸ ἐπὶ *Πρυτανείῳ* *δικάζει* δὲ περὶ τῶν *ἀποκτεινάντων*, *κἂν ὧσιν ἀφανεῖς καὶ περὶ τῶν ἀψύχων τῶν ἐμπεσόντων καὶ ἀποκτεινάντων*. *Προεστήκεσαν* δὲ τούτου τοῦ *δικαστηρίου* *φυλοβασιλεῖς*, οὓς ἔδει τὸ *ἐμπεσὸν ἀψυχον ὑπερορίσαι*.

2) Conf. p. 75. ann. 1.

3) Verba in psephismate apud Andocidem de myst. § 78 Baiter *Πλήν ὅποσα ἐν στήλαις γέγραπται τῶν μὴ ἐνθάδε μεινάντων*, ἢ ἐξ *Ἀρείου πάγου* ἢ τῶν *ἐφετῶν* ἢ ἐκ

cur cum Westermanno in Encycl. ed. Pauly, V. *Prytanais*, credamus iudicium in Prytaneo institutum esse, ut in eos inquireret, qui tyrannidem affectarent. Praeterquam quod βασιλεῖς sive φυλοβασιλεῖς nihil commune habuisse videntur cum iudicio ἐπὶ Πρυτανείῳ, quandoquidem ἐπὶ Πρυτανείῳ non idem esse potest quod ἐκ Πρυτανείου, et Solonis lex psephismati apud Andocidem auctoritate praeferranda est; recte, opinor, Pollux VIII. 90, inter Archontis Regis munera hoc ponit, eum τὰς τῶν ἀψύχων δίκας δικάζειν. Si quidem e grammaticorum usu interpretari licet δικάζειν iudicio praeesse. Conf. quae infra disputabo de Archontis Regis munere in homicidiis non voluntariis, ad quae etiam αἱ δίκαι τῶν ἀψύχων referenda sunt.

• Illud igitur iudicium ἐπὶ Πρυτανείῳ, cui αἱ δίκαι τῶν ἀψύχων commissae erant et Archon Rex praecerat, diversum fuit a senatu in Prytaneo, qui Cylonis rebus interfuisse

Πρυτανείου ἢ Δελφινίου ἐδικάσθη ἢ ὑπὸ τῶν βασιλέων, non ita sana sunt, ut ad ea Solonis legem corrigamus, Conf. ipse Schöm. de iis verbis disputans., Att. Proc. p. 20. 36., qui ibi tamen inter ἐδικάσθη et ὑπὸ τῶν βασιλέων particulam ἢ delendam censet.

Mirandum autem quod apud Andocidem aliis iudicibus tribuitur iudicium ἐπὶ Δελφ., quod, nisi conjecturis indulgeamus, Ephetis tribuendum est, neque perspicio, quid sibi velint ista ὑπὸ τῶν βασιλέων.

videtur, ut quibus publica sive urbana tranquillitas mandata esset. Quamquam haec cura sub Solone partim Areopago data est, tamen oratorum tempore ad prytanes videtur redisse. Ex hoc urbanam tranquillitatem tuendi munere explicandum est, quod Solon omnes, qui ἐκ Πρυτανείου condemnati essent, absolverit, iis exceptis, qui reipublicae libertati insidiati essent. Si autem verum est Draconem legem scripsisse, qua bona publicarentur eorum, qui praesentem rerum statum evertere cuperent, non dubito quin inter Ephetas ideo non citentur prytanes, quia his non fuit jus capitis condemnandi. Si quis dives de seditionis commovendae conatu convictus esset, bona ejus publicari, si inops, peregre eum venire jusserint; ad quos respiciant illi versus Solonis;

Ἀνήγαγον πραθέντας ἄλλον ἐκδικῶς

Ἄλλον δικαίως.

Ita, ne dicam de judicio in portu Zea habito, quatuor fuere judicia a Dracone instituta, in quibus de δίκαις φονικαῖς jus dicebatur; his quintum adjiciendum antiquissimum, apud quod initio omnes δίκαι φονικαὶ fuerint, quae postea partim in quatuor nova distributae sunt, partim eaeque graviore antiquo judicio manserunt.

Jam pauca de Archonte Rege et de Ephetis monenda sunt, quoniam de singulis jurisdictionis partibus dicere mihi non propositum est.

Pollux VIII. 125. Ephetarum nomen explicaturus, verbis, quae citavi p. 76. 4, haec subjungit: δοκοῦσι δ' ὠνομάσθαι, ὅτι προτερόν τοῦ βασιλέως τοὺς ἐπ' ἀκουσίῳ φόνοῳ κρινομένους ἐξετάζοντος, ὁ Δράκων παρέδωκε τοῖς ἐφέταις τὴν κρίσιν ἐφέσιμον ἀπὸ τοῦ βασιλέως ποιούμενος.

E verbis *προτ. τ. βασ. ἐξετάζοντος* non sequitur necessario ut Archon Rex in homicidiis *non voluntariis* jus dixerit. Etenim notum illud, Ἄρχοντες κύριοι ἦσαν ὥστε τὰς δίκας αὐτοτελεῖς ποιεῖσθαι, non indicat archontes omnibus in causis suo arbitrio jus dixisse, neque quibus in causis hanc potestatem habuerint. Verbum *ἐξετάζειν*, praesertim in homicidiis *non voluntariis*, quorum varia esse potest ratio, significat *percontari reos, causam inquirere*.

Non nescius sum, ut verba nunc leguntur, sensum requirere ut *ἐξετάζειν* significet *jus dicere*. At enim potuit Pollux, scriptoris alicujus verba describens, ut suam nominis explicationem defenderet, ea aut male intellexisse aut aliquid citandum omisisse, quo indicatum esset, cui causa, postquam ab Archonte cognita esset, dijudicanda permitteretur; non satis intelligo cur *ἐξετάζειν* sit *condemnare* vel *jus dicere*. Mihi quidem locum legenti corruptus esse videtur. (cf. Poll. Hemsterh II. p. 950.) Pollucem verba, *πρότερον. . . τὴν κρίσιν*, ex auctore, ut dixi, male intellecto hausisse puto, quibus deinde nominis explicandi causa de suo

addiderit ἐφέσιμον ἀπὸ τοῦ βασιλέως ποιούμενος 1). Si jam istud munus, quod Pollux Ephetis tribuit, missum facimus, sensus sit: Archontem Regem antiquitus quaestionem de homicidiis *non voluntariis* instituisse, quod idem valuit, ut supra dixi, de δίκαις τῶν ἀψύχων, eorumque natura et ratione cognita, τὴν κρίσιν iudicio detulisse, quod ante Draconem aut absolveret aut damnaret; ei autem Draco quatuor addiderit iudicia et quaestionem de criminis natura Archonti Regi reliquerit

Ephetarum appellatio ἐφεσιν litis ab Archonte Rege ad ephetas indicare videtur. Ἐφέτης enim ad exemplum vocabuli ἀφέτης (h. e. *qui dimittit et qui dimittitur*) significat *qui permittit et cui permittitur*, quorum posterius ephetis convenire censeo 1). Iis enim Archon Rex causam,

1) Suidas habet haec: Ἐφέται δὲ ἐκλήθησαν ἥτοι ὅτι ἐπὶ αἵματι δικάζουσιν· ἢ ὅτι ἐφεσις παρ' αὐτῶν οὐ δύναται εἰς ἄλλο δικαστήριον γενέσθαι, τουτέστιν ἐκκλητος.

1) Hermann. Gesetz, Gesetzgebung u. s. w. im griechischen Alterth. ann. 188 de provocatione ad Ephetas disputans, passivam significationem sed alio sensu defendit:

„Eine sicher aus Aristoteles geschöpfte Nachricht (sc. ab Archonte „rege fuisse provocationem) die unbegreiflicher weise noch immer (Vgl. St. Alterth. § 102. 13) und neuerdings* Weber ad Dem. in Arist. p. 269 und Droysen in Schmidts Zeitschrift f. Geschichte

cujus rationem ἀνακρίσει cognoverat, dijudicandam tradebat. De provocatione ab Archonte ad Ephetas vix cogitari potest, quippe quae ad posterioris temporis similitudinem intrusa sit. Si quis enim postea ad iudicium aliquod provocabat, necesse non erat ut ipse causae rationem cognitam haberet (Conf. Schöm. Alt. Proc. p. 766 von der Appellation); contra Draconis tempore si provocatio ab Archonte ad Ephetas fuisset, quis de criminis ratione statuisset, quo constaret ad quod iudicium esset provocandum? quod si ipsi reo, nemine admonente, faciendum fuisset, vix habuisset quo se verteret, neque in tanta rerum

•B. VIII. s. 332) in Zweifel gezogen wird. Dass die neun Archonten, folglich auch der βασιλεύς, ursprünglich κῆριοι ἦσαν πῶστε τὰς δίκας αὐτοτελεῖς ποιῆσθαι lehre Bekk. Anecd. ausdrücklich; αὐτοτελεῖς aber sind nach Hesychius ἀφ' ὧν ἡμῆ ἔστιν ἐφιέναι: finden wir also von Dracon eingesetzt ein Gericht über dem βασιλεύς, dessen Namen von ἐφιέναι abgeleitet ist, so wird dieses doch wohl als Appellations Gericht gelten müssen, und was die active Form bei passiver Bedeutung betrifft, so wiederholt sich dies bei vielen andern Wörtern, wie ἐμβάτης, ἐνδύτης, στατήρ, πρακτήρ, καμπτής, καθετήρ, βατήρ, ἐλατήρ. Alii conferre jubent ἐφιέναι (Aesch. Prom. 4.) ἐφετημή. Mueller ad Eumed, p. 154. ἐφέτας dictos esse putat ὅτι ἐφιάσι τῷ ἀνδροφόνῳ τὸν ἀνδρηλάτην. Conf. Schöm. Ant. j. pub. 171. 5. Grote II. 2. 102 ann. 63.

imperitia plebi satis scientiae tribuendum est, ut quisque per se nosset ad quod iudicium provocandum esset. Quale autem vinculum inter pristinum iudicium et nova illa quatuor fuerit, certo indicari non potest. De Ephetarum nominis antiquitate non habeo, quod dicam. Si vere disputatum est, etiam ante Draconem in homicidiis *non voluntariis* penes Archontem Regem *ἀνάγκισιν* fuisse, antiquum jam fuerit ephetarum nomen. Si vero sine Regis *ἀναγκίσσει* de *homicidiis voluntariis* jus dixerint, nomen ephetarum ad quatuor nova iudicia referendum.

Jam restat ut de Naucrariis dicamus. Pollux ut Ephetarum institutum etymologiae ope explicuerat, sic vocabulum *Ναυκραροῦ* a *ναῦς* derivat. Rectius Hemsterhusius ad Pōll. X. 20, id a *ναίειν* derivandum putat. Munus eorum potissimum fuerit tam in urbe quam in demis tranquillitati consulere et tributa cogere. Naucrari autem extra Athenas easdem res procurasse videntur quas Athenis Prytanes naucrarorum: ut Athenis Prytanes in prytaeano iudices sedebant, sic Naucrari extra Athenas, quum potestas nondum inter plures magistratus esset distributa, iudicarium munus, quale postea τῶν διαιτητῶν fuit, habuerint; denique iudicarii muneris vestigium est in *ναυτοδίκαϊς*.

Photius v. *ναυκραρία* Aristotelis testimonio affirmat Solonem *ναυκράροισι* nomen indidisse, quod ex Aristotele Pol. II. 9, ita explicari possit, Solonem antiqua instituta servasse; quamquam verba Photii hunc sensum non prae-

bent 1) Eos jam ante Solonem fuisse Herodotus testis est, qui a Thucydide discrepans, narrat naucraros summam Athenis potestatem habuisse, quod cum Thucydidis verbis collatum, de urbana tranquillitate tuenda intelligendum esse arbitror. Post Clisthenem naucrarorum nulla ferme mentio fit atque praeter tributorum quorundam cogendorum munus potestatis nihil iis relictum videtur. 2)

Photius, auctore Clidemo, quem Pausanias X. 13, antiquissimum Attidum scriptorem dicit, quinquaginta naucraros a Clisthene institutos esse affirmat, atque Boeckh. I. p. 359 Herodotum VI. 89. citat, quasi Clidemi testimonio fidem faceret; ei loco adjungit VI. 152, cujus loci ratio diversa est: Miltiades enim sibi non postulat τὰς ἑβδομήκοντα νέας sed ἑβδομήκοντα. Neque vero de quinquaginta primis navibus ita constat, ut inde sequatur fuisse quinquaginta naucrarias; quod si obtinuerit in bello contra Aeginetas,

1) *Ναυκραρία μὲν, ὁποῖόν τι ἡ συμμορία, καὶ ὁ δῆμος, ναύκραρος δὲ, ὁποῖόν τι ὁ δήμαρχος, Σόλωνος οὕτως ὀνομάσαντος, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης φησί.*

2) *Ammonius: Ναυκληροὶ καὶ ναύκραροι διαφέρει· ναυκληροὶ μὲν γὰρ εἰσιν οἱ ναῦν κεκτημένοι, ναύκραροι δὲ οἱ εἰσπραττόμενοι τὰ δημόσια χρήματα καὶ ναυκράρια οἱ τόποι ἐν οἷς ἀνέκειντο τὰ χρήματα, ἐλέγοντο δὲ ὁμοίως καὶ οἱ μισθωτοὶ τῶν συνοικιῶν.*

Miltiadis jam tempore obsoletum fuerit necesse est. Qua auctoritate Pollux VIII. 108, haec tradat: *„ναυκραρία δὲ ἐκάστη δύο ἰππίας παρῆχε καὶ ναῦν μίαν, ἀφ' ἧς ὠνόμασται,“* nescimus tamen haud sine veri specie contendatur, id de oligarchia ante Solonem, quippe quae bellum et rem navalem refugiebat, valere vix posse; de equitatu satis fuerit ipsius Boeckhii verba referre. 1)

Photius omnia componens, statuit, *ἐκ δὲ τῆς φυλῆς ἐκάστης ἦσαν νενεμημένοι τριτῆες μὲν τρεῖς, ναυκραρίαὶ δὲ δώδεκα καθ' ἐκάστην*, cujus tamen duplicis divisionis nullum vestigium exstat. Aeschines adv. Ctesiph. ed. Brem. p. 297, de magistratibus *αἰρετοῖς* agens, citat phylas, trittus et demos. Demosthenes de Symm. p. 184 novam symmōriarum distributionem proponens, trittus phyles partes vocat, neque aliam divisionem commemorat. Neque ullus est auctor, quem citemus ad probandum *τριτῆς* ante Clisthenem fuisse, nisi ad Westermanni conjecturam

1) l. l. I. 64. *„Die Seltenheit der Pferde aber erhellt aus der anfänglichen Geringfügigkeit der Athenischen Reiterei, welche nach der Verfassung der Naukrariēn nur 96—100 Mann betrug und zu den Zeiten der Marathonischen Schlacht, nicht einmal vorhanden war. Her. VI. 112 et l. l. I. p. 361. „Selbst die wenige Reiterei, welche nach den früheren Einrichtungen hätte da sein müssen, war also nicht im Stande, und die ganze Klasse der Ritter damals blosz ein Name.“*

(in Encycl. Pauly) recurrames, *τριτῦς* antiquitus quidem fuisse, sed ad tempus in desuetudinem abisse.

Naucrariarum distributionem ita explicandam esse puto. Quum omnes omnino Attici in Athenarum potestatem redacti essent, magistratus opus erant, qui novam regionem curarent. Ad exemplum antiquorum naucrarorum, qui praesidentibus *φυλοβασιλεῦσι* in Prytaneum cogebantur, novi naucrari creati atque antiquis istis subjecti sunt. Hi pro se quisque in sua naucraria eadem curaverint munera, quae prytaes naucrarorum Athenis, qui sub *φυλοβασιλεῦσι* cognoverint de causis, quae ad urbanam tranquillitatem, tributa et rem militarem pertinerent. Naucrariae autem phylarum partes non fuerunt: demī enim, quorum plerique certe jam ante Clisthenem fuerunt, omnes quidem in naucrariis erant, sed non demotae omnes in phylis. 4)

1) Cf. Tittmann. Darstellung der Griech. Staatsverf. p. 269 cui tamen in his non assentior:

„Erstens waren die alten Naukrariēn früher, was nachher mit
 „blosz geändertem Namen die Demen waren, also eine geogra-
 „phische Abtheilung, und doch den Phylen untergeordnet. In ann.
 „p. 1. 49, de demis meliora docuit: Zwar scheint Her. V. 69 zu
 „sagen, dasz erst Klisthenes die Demen unter die Phylen unterge-
 „ordnet habe. Ich glaube, man musz mit Weglassung des *δέκα δέ*,
 „das aus dem vorhergehenden *δέκα τε* herunter gekommen sein
 „könnte, blosz lesen *καὶ τοὺς δήμους κατένευε ἐς τὰς*

Hujusmodi rei publicae fuerit status ante Solonem, qui civitati ordinandae praepositus, multa intacta reliquit, quae a Clisthene, quum magistratum numerus augetur, mutata sunt; 1) tamen, ut antiquorum civium status aequa-

„φυλάξ. Platner, Beitrage zur Kenntniss des Att. Rechts. p. 159.
 „Die Naucraren hatten das nämliche Amt, wie die Demarchen,
 „man könnte sie also auch ἄρχοντες τῶν ναυκραρίων nen-
 „nen, Auffällig und bemerkenswerth ist die Angabe von Har-
 „pocr. und Suidas in ναυκραρικά, Herod. nenne die Archonten
 „ναυκράρων. Vielleicht wollen die Lexicographen so viel sagen:
 „Her. bezeichne die neun Archonten durch οἱ πρυτάνεις τῶν
 „ναυκράρων, denn jene sind das in einer höhern Potenz für
 „den Staat, was die Naucraren in einer niedern für die Naucra-
 „riën, und die Unterordnung der Naucraren unter die neun Ar-
 „chonten kann wohl nicht bezweifelt werden.“ Nisi credamus
 Thuc. (I. 126) refellere Herod., sed vel sic tamen non est cur
 Herodoto prytanes naucrarorum citanti fidem non habeamus, quia
 Thuc. potestatis tantum ambitum respicit cf. tamen Salomon, de
 Thucydide et Herodoto, Berl. 1851.

1) Plut. Sol. 18. Δεύτερον δὲ Σόλων τὰς μὲν ἀρχὰς ἀπάσας, ὡς περ ἦσαν, τοῖς εὐπόροις ἀπολιπεῖν βου-
 λόμενος, c. 22. Σ. δὲ τοῖς πράγμασι τοὺς νόμους μᾶλλον
 ἢ τὰ πράγματα τοῖς νόμοις προσαρμόζει c. 16. Ὅτι
 δ' οὖν προσέκρουσε τοῖς πλείστοις ἕτερα προσδοκήσασιν
 αὐτὸς εἶρηκε περὶ αὐτῶν κτέ.

Jam ante novas leges condendas nihil ferme mutare statuerat

bilior esset, censum instituit atque ad plebis inertiam excitandam multa frustra molitus est, quae thetes ad agriculturam et opificia cogere. Plutarchus inde a cap. 20 med. in his institutis enarrandis copiosior est quam in reliquis. Quum vero haec post longum demum tempus vim in mores exercere possent, neque ita essent comparata, ut ignava multitudo ea arriperet, quibus ipsa sibi prospiceret atque ex abjecto statu erigeretur, brevi jacuerunt. Per censum, quo omnibus tribulibus honores patefacti sunt, thetes quasi altera civitas reipublicae additi sunt, ex qua in ditiorum classes numquam migrare licebat. Si classium, quas Solon instituit, ea ratio fuit, ut qui majorem censum adeptus esset, in superiorem classem transire posset, thetes, proprio sensu classem non efficiebant, sed quorundam jurum communitate reipublicae adjecti erant, de quibus juribus jam dicendum est, quippe quae futurae democratiae fundamenta fuerunt. Praeter senatum quadringentorum, qui Solonis quidem tempore excipiendus est, duo in censum veniunt, τὸ συνεκκλησιάζειν et τὸ δικάζειν sive εὐθύνειν.

c. 15. ἢ μὲν ἀριστον (ἄπιστον Westerm.) ἦν οὐκ ἐπήγαγεν ἰατροίαν οὐδὲ καινοτομίαν. Eum potius ad libertatem tuendam nonnulla jura cum plebe communicasse, quam plebis causa nova instituisse, satis declarant vss. qui leguntur c. 18. Neque aliter judicat Arist. Pol. II. 9, qui eos refellit, qui putarent Σόλωνα νομοθέτην γενέσθαι σπουδαῖον.

DE INSTITUTIS,

QUAE

DEMOCRATIAE ERANT FUNDAMENTA.

Senatus quadringentorum, quum Senatores ex antiquis phylis essent, democraticus non erat; verius dicatur fuisse consilium, quo Solon et oligarchiae et surgenti plebi obviam ire studuit. Oligarchiam enim Solon coercere studuit eo quod senatui curae esse jussit, ne Archontes, qui magistratu se abdicassent et gesti muneris rationes reddere deberent, populum fraude fallerent inque Areopagitarum numero haberentur, neve honores occuparentur; quae e ira maxime apparuit tempore Isagorae, quum optimates magistratus occupare conarentur 1). Populi autem libidini obstitit eo quod senatum jussit cavere, ne rogatio ante

1) Her. V. 71. *δευτέρα τὴν βουλὴν καταλβεῖν ἐπειρᾶτο (ὁ Ἰσαγόρης)*; *τριηκοσίοισι δὲ τοῖσι Ἰσαγόρειω στασιώ-*

ad populum ferretur quam senatores auctores facti essent.

Quod Solon isto instituto democratiam vel restituisse vel instituisse fertur, ex eo explicandum esse puto, quod nullus scriptor perspectum habuerit, quam rationem Solon sequutus sit in senatoribus creandis. Sequiores tandem scriptores, omni discrimine sublato, senatores ex universis civibus fuisse putant. Aristoteles, Pol. II. 9 senatum quadringentorum democraticum institutum non habet, illud premit, quod iudices ex omnibus fuerint. Quae de senatus natura universe disputat idem Pol. IV. 12, sententiae meae non obstant; nam Solonis senatum duplici ratione diiudices necesse est: ratione habita superioris oligarchiae, qua reliqui omnes tribules, qui patriciis non accenserentur, ab honoribus exclusi erant, senatus δημοτικὸν erat; ratione thetum, qui neque antea neque Solonis tempestate in phylas erant recepti, senatus non erat δημοτικόν. Ante Solonem enim plebs duplex erat, partim in phylis, partim extra phylas 1).

τησι τὰς ἀρχὰς ἐνεχείριζε, ἀντισταθείσης δὲ τῆς βουλῆς, καὶ οὐ βουλομένης πείθεσθαι, ὅτε Κλεομένης καὶ ὁ Ἰσαγόρης καὶ οἱ στασιῶται αὐτοῦ καταλαμβάνουσι τὴν ἀκρόπολιν.

1) Quamquam e Plutarchi dictis: ἔπεισε (ὁ Σόλων) τοὺς ἐναγεῖς λεγομένους δίκην ὑποσχεῖν καὶ κριθῆναι τριακοσίων ἀριστίνδην δικαζόντων, collatis cum iis

Quod igitur ad censum attinet, tribules ii qui Zeugitarum censum non haberent, et multitudo quae in tribus non recepta erat, ambo in thetum nomen coaluere; ne vero antiquarum phylarum dignitas per oligarchiam obscurata interiret, earum auctoritas novo senatu instituto servata est, ut tribules, qui tertiae classis censum non haberent, senatores crearentur. At Solon proprio sensu novum senatum non instituit. Antiquo enim senatui in Prytaneo, sicut Areopago, nova munera tribuit; in reliquis nihil mutavit. Quum naucraris extra Athenas antiquum munus mansisset, naucrarorum prytanes senatus quadringentorum facti sunt, et prytanum nomen et munera ad delectos viros rediere. Prytanes enim Naucrarorum tranquillitatis urbanae erant custodes atque jus dicebant; atque quingentorum senatus non pauca habet, quae pristinum istum senatum referant.

Si jam oratores vel grammaticos adeamus, quaerentes, qualis Solonis senatus fuerit, nihil afferunt unde illius ratio aperte cognoscatur. Si autem ad propositam modo sententiam provocare licet, Solonem omnia temporibus accommodasse et in ordinanda republica praesentem rerum statum servatum voluisse, omnia ejus instituta ad hoc consilium dijudicentur necesse est.

quae (cf. p. 91 ann. 1) ex Herodoto attuli, non potest affirmari, certum fuisse optimatum delectum, tamen trecentorum optimatum numerus non fortuitus fuisse videtur.

Solon autem alterum senatum instituit vel novo munere ornavit, ne quid ante ad populum ferretur, quam senatus consultus esset. De novis legibus ad populum ferendis vix cogitetur. Omnium enim antiquorum legislatorum proprium fuit instituta vel antiqua vel nova confirmare ne dilaberentur. Si Solon instituisset ut in posterum novae leges conderentur vel praesentes corrigerentur, quod profecto non procul a democratia abest, ipse primus legum suarum vim et auctoritatem labefactasset. Solonem autem praesenti tantum concordiae consuluisse, omnesque leges ad praesentem rerum statum accommodasse, ex Herodoto 1. 29 conficiatur. Etiam si non toti narrationi de ejus legum confirmandarum consilio (Her. 1. 29; Heracl. Pont. fr. 1; Plut. Sol. 23; Gell. 17. 21.) fidem habeamus, tamen id in ea verum esse puto, Solonem omnia instituta sua integra servari voluisse neque de legum suarum correctione vel mutatione cogitasse.

Maxima illo tempore senatûs auctoritas in τῶ ἐὶθυρεῖν cernitur. Ut enim populus e juribus a Solone sibi concessis fructum caperet, consilio opus erat, quod rationibus exigendis praesesset curaretque, ne id, quod populus jussisset vanum irritumque fieret. Senatus ante Clisthenem non tam arte cum ἐκκλησίᾳ conjunctus erat quam vulgo creditur: quod inde colligatur, quod plebs extra senatum fuit, neque prius in hunc recepta est, quam post pugnam ad Plataeas sancitum esset ut quilibet cives senatores

legerentur. Eo demum tempore institutum est, ut omnes cives regerent iidem et regerentur, et senatus popularis voluntatis instrumentum evaderet.

Utrum senatus fuerit ἀρχή necne, a definitione pendet. Si enim ἀρχήs ea ratio est, ut nemini bis munere fungi liceat 1) neque magistratus μισθόν accipiat, senatus ad ἀρχάς non referendus est.

Quaeritur vero num, quod postea fuisse reperitur, idem de Solonis tempore valeat? De μισθῶ βουλευτικῶ non est quod dicamus, quum non dubium sit, quin vel posterioribus temporibus abjudicandus sit; de senatus a Solone instituti ratione nihil compertum est. Primum sortitionem instituisse Solonem, non credibile est. Si enim Solon sorte capi jussisset senatores, sortitionis eventus dubius fuisset, neque oligarchiae obstitisset; porro si Aristotelem II. 9, attendimus narrantem, magistratus jam ante Solonem, in comitiis ut opinor, creatos esse, non video cur senatorum sortitionem, quae democratiae est, in Solonis instituta intrudamus. Sortitio quidem fit, ut iis, qui nunquam ad honores accedere possint, deficiente vel censu vel fide vel ingenii artibus, aliquid tamen tribuatur. Quae sortitio, quum ne a Clisthene quidem instituta sit, Solonis institutis abjudicanda est. Accedit, quod Aristoteles de Solonis institutis

1) Cf. Heliastarum jusj. apud Demosth. in Tim. 746. οὐδέ τις τὴν αὐτὴν ἀρχὴν τὸν αὐτὸν ἄνδρα (ἄρξαι εἰσσω).

strictim dicens senatum quadringentorum non memorat, eumque ad ἀρχάς referre videtur. Alterum quid in definitione additur: ad eandem ἀρχήν bis accedere non licere; id num de senatu quadringentorum valeat, affirmare non ausim. Verisimilius autem mihi videtur, senatum Solonis quidem tempore ad ἀρχάς referendum esse. 1)

Venimus jam ad concilia atque iudicia, quae ambo Solonis tempore arte cohaesisse videntur. Ad ἐκκλησίαις duo potissimum referuntur. Plutarchus in vit. Sol. rem non clare exponit, sed potius democratiam respicit, quum comitia et iudicia sejuncta essent. 2) Aristoteles Pol. II. 9, prima quidem specie affirmare videtur Solonem populi iudicia instituisse, sed idem postea iudi-

1) Puchta, Institut. I p. 118. 1850, de magistratibus observat: „In dem Magistratus lässt sich eine doppelte Macht unterscheiden: die positive Verwaltung der ihm anvertrauten „Staatsangelegenheiten, und die Macht, Acte der ihm gleichstehende und geringeren Magistrate durch seinen Einspruch zu verhindern. Non dubito, quin utrumque in senatum cadat.

Cf. Herm. Staats Alt. § 108. 3. 4. Wachsm. in alter. edit. Hell. Alt. I. 481, defendit τὸ βουλευεῖν ἀπὸ κνάμου, quod Herm. l. l. jam ad priorem Wachsm. libri edit. jure dubitaverat. Loci enim, quos ex Tittm. p. 240. 58. W. exscripsit, ad Solonem non pertinent.

2) Οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἐκαλοῦντο Θῆτες, οἷς οὐδεμίαν ἀρχὴν ἔδωκεν ἄρχειν, ἀλλὰ τῷ συνεκκλησιάζειν καὶ δικάζειν.

cia ita definit, ut locum inspicienti manifestum sit, eum in superiori loco vocabulo dicasteriis usum esse e sententia eorum, qui τὰ δικαστήρια institutum δημοτικόν fuisse perhiberent. Quum aliorum de dicasteriorum efficacia sententiam suam fecisset, quae, mercede iudicum instituta, maxima evaserit, populi potestatem Solonis tempore ita definit, ut dubium non sit, quin istud δικάζειν, quod apud Plutarchum est, ei sit εὐθύνην. 1) Isocr. or.

1) Arist. Pol. II. 9. Σόλωνα δ' ἔνιοι μὲν οἴονται νομοθέτην γενέσθαι σπουδαῖον· ὀλιγαρχίαν τε γὰρ καταλύσαι λίαν ἄκρατον οὖσαν, καὶ δουλειοντα τὸν δῆμον παῦσαι, καὶ δημοκρατίαν καταστήσαι τὴν πάτριον, μίξαντα καλῶς τὴν πολιτείαν. Εἶναι γὰρ τὴν μὲν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλήν ὀλιγαρχικόν, τὸ δὲ τὰς ἀρχὰς αἰρετάς ἀριστοκρατικόν, τὰ δὲ δικαστήρια δημοτικόν. Eam sententiam refellens subjungit Solonem τὴν τε βουλήν καὶ τὴν τῶν ἀρχῶν αἴρεσιν non instituisse, τὸν δὲ δῆμον καταστήσαι, τὰ δικαστήρια ποιήσας ἐκ πάντων. Illud τὰ δικ., e praegressis sumsit. Jam nonnullorum reprehensio, in quam Solon incurrit, affertur: Solonem λύσαι γὰρ θάτερον, κίριον ποιήσαντα τὸ δικαστήριον πάντων, κληρωτὸν ὄν, quo factum esse ut tandem demagogis ducibus democratia exstiterit. Habes binas sententias alteram Aristocratiae faventis alteram Democratiae. Ephialten autem et Periclem democratiae proprie auctores esse, quos multi demagogi

XII. pro *εὐθύρειν* habet *λαβεῖν δίκην* παρά τῶν *ἐξαμαρτανόντων*. 1) Jam vero qualis τοῦ *εὐθύρειν* vel τοῦ *λαβεῖν δίκην* κτέ ambitus fuerit indicare difficile est. Ante Solonem jurisdictionem apud populum fuisse ex Thucydide (1.126) colligatur. Eam Solon, quum paucorum imperio ut postea sub tyrannis obscurata esset, revocavit. Ut enim postea *Tyrannis* inter judicia extraordinaria referebatur, sic Cylonis molitio tamquam extraordinaria res ad populum pertinuisse videtur.

Si jam ad Heliastarum jusjurandum attendimus, 2)

sequuti sint, quorum quisque *προήγαγεν αὐξων εἰς τὴν νῦν δημοκρατίαν*, tamquam rem indubitata non attigit. Quum vero significasset post bella persica plebem primum altiora spectasse, ideoque Soloni consilium democratiae instituendae abjudicandum esse, ad magistratus transiens, Solonis tempestate plebem τοῦ τὰς ἀρχὰς αἰρεῖσθαι καὶ εὐθύρειν participem fuisse perhibet. Unde luce clarius apparet Aristotelem de dicasteriis non cogitasse. Ut Arist. merae democratiae initium a mercede instituta repetit, sic Dem. p. 731. eadem democratiam contineri statuit.

1) Cf. Grote II. p. 103.

2) Dem. in Tim. p. 746. *Ψηφιοῦμαι κατὰ τοὺς νόμους καὶ τὰ ψηφίσματα τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων καὶ τῆς βουλῆς τῶν πεντακοσίων.*

Καὶ τύραννον οὐ ψηφιοῦμαι εἶναι οὐδ' ὀλιγαρχίαν· οὐδ' εἴαν τις καταλάβῃ τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων, ἢ

in quo multa memorantur, quae Solonis esse non possint, nonnulla tamen insunt, quae eo ducunt, ut ponamus Solonis jam tempore discrimen aliquod fuisse inter Heli-aeam et Ecclesiam atque judicia extraordinaria ad populum delata esse. Primum in eo haec leguntur: οὐδὲ τῶν χρεῶν τῶν ἰδίων ἀποκοπὰς κτέ, quae Soloni tribuenda esse videntur, atque satis cum Plutarchi dictis in v. Sol. consentiunt. Ibi enim Plutarchus de seditionis indole exponens narrat haec Sol. c. 13: Οἱ δὲ πλεῖστοι παρεκάλουν ἀλλήλους μὴ περιορᾶν ἀλλ' ἐλομένους, ἕνα προστάτην ἄνδρα πιστὸν ἀφελέσθαι τοὺς ὑπερημέρους καὶ γῆν

λέγη, ἢ ἐπιψηφίξῃ παρὰ ταῦτα, οὐ πείσομαι· οὐδὲ τῶν χρεῶν τῶν ἰδίων ἀποκοπὰς, οὐδὲ γῆς ἀναδασμὸν τῆς Ἀθηναίων οὐδ' οἰκίων· οὐδὲ τοὺς φεύγοντας κατάξω, οὐδὲ ὧν θάνατος κατέγνωσται, οὐδὲ τοὺς μένοντας ἐξελῶ παρὰ τοὺς νόμους τοῦς κειμένους καὶ τὰ ψηφίσματα τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων καὶ τῆς βουλῆς, οὔτ' αὐτὸς ἐγὼ οὔτ' ἄλλον οὐδένα ἐάσω· οὐδ' ἀρχὴν καταστήσω, ὡςτ' ἄρχειν ὑπεύθυνον ὄντα ἑτέρας ἀρχῆς, καὶ τῶν ἐννέα ἀρχόντων καὶ τοῦ ἱερομνήμονος, καὶ ὅσοι μετὰ τῶν ἐννέα ἀρχόντων κυαμεύονται ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ κήρυκος καὶ πρεσβείας καὶ συνέδρων· οὐδὲ δις τὴν αὐτὴν ἀρχὴν τὸν αὐτὸν ἄνδρα, οὐδὲ δύο ἀρχὰς ἄρξαι τὸν αὐτὸν ἐν τῷ αὐτῷ ἐνιαυτῷ, κτέ.

ἀναδάσασθαι καὶ ὅλως μεταστῆσαι τὴν πολιτείαν.
 et (c. 15), *πρώτου Σόλωνος ἦν, ὡς ἔοικε, σόφισμα*
τὴν τῶν χρητῶν ἀποκοπὴν σειςάχθειαν ὀνομάσαντος.
 Compara etiam, quae in Solonis lege apud Plat. c. 19,
 leguntur: *ἐπιτίμους εἶναι πλὴν ὅσοι ἐπὶ*
τυραννίδι ἔφυγον, cum his Heliastici jurisjurandi verbis
οὐδὲ τοὺς φεύγοντας κατὰξῷ. Quamquam tota juris
 jurandi formula a Solone non conscripta est, tamen non
 credibile haec centum pene annis post inserta esse,
 quum post Solonem, quod scimus, nunquam metuendum
 fuerit ne tabulae novae fierent possessionesque divideren-
 tur; potius verba antiqua, postquam novae res in formulam
 receptae sunt, retenta esse videntur, quum Solon eam
 rerum conditionem tuendi gratia praescripsisset; quod
 si ita est, difficultas se offert. Si enim omnia, quae plebis
 arbitrio mandata erant, ab omnibus in comitiis tractabantur,
 omnes eo jurejurando obstrictos fuisse necesse est,
 quod vix fieri potuit, quum sic nimia toti plebi potestas
 tributa esset, neque senatus quadringentorum ratio eo
 ducit, ut credamus id jusjurandum ad omnes pertinuisse.
 Verum antiqui scriptores, de eo jurejurando Heliastico,
 quod Solon praescripserat, aliquod cognoverint, quod,
 quum praesertim ad praesentem rerum statum conservan-
 dum spectaret cf. p. 98. ita explicuerint quasi Solon
 Athenienses legum confirmandarum causa jurare jussisset
 ut ad statum quidem tempus leges integrae servarentur.

Quodsi ea, quae in jurejurando memorantur, Solonis sunt, rem secundum rationem temporum, quibus Solon vixit, ita explicandam puto: in comitiis omnes omnino creasse magistratus rationesque ab iis exegisse, in judiciis vero extraordinariis, quae jam antea ad comitia pertinuerant et in nonnullis ordinariis, de quibus mox verbo dicendum erit, non omnes cives sed eos tantum iudices fuisse, qui nescio qua ratione lecti hoc jurejurando obstringerentur, ne in quaestione, quae ad reipublicae salutem spectabat, cum reis facerent, eoque ipsi rebus novis obsecundarent. 1) Praeter illa extraordinaria judicia de tyrannide deque tabulis novandis atque agris dividendis ordinaria fuisse verisimile est, quae populo committerentur. Plutarchus, plebis jura quum indicasset, in qua tamen definitione Solonis certe verbis non usus est, recte judicat τὸ δικάζειν initio ferme nullum fuisse 2): Archontum

1) Tittm. Darst. d. Gr. St. p. 216, jusjurandum respiciens scripsit: „Dasz nun hier die Möglichkeit gedacht wird, die Heliäa „können sich anmassen wollen Verfügungen über die Verfassung, „Wahlen u. s. w. zu treffen u. s. w.“ Ita Senatus auctoritas, qui, antequam aliquid ad populum ferretur, consulendus erat et semper ferme consultus est, (Cf. tamen Dem. adv. Timocr. 715.) jam initio satis infirma fuisset. Tale quid Solonis tempore vel populi animis vel Soloni inhaesisse vix credibile est.

2) V. l. c. 18. Ὁ (sc. τὸ δικάζειν) κατ' ἀρχὰς μὲν οὐδέν, ἴσπερον δὲ παμμέγεθες ἐφάνη· τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν

enim jurisdictio a Solone est servata; in reliquis vero tempora turbasse et ab aliis auctoribus inductus esse videtur ut antiquis nova misceret, quibus praeterea Romanum colorem induxit. 1) Plutarchus pristinis temporibus

διαφόρων ἐνέπιπτεν εἰς τοὺς δικαστάς. Καὶ γὰρ ὅσα ταῖς ἀρχαῖς ἔταξε κρίνειν, ὁμοίως καὶ περὶ ἐκείνων εἰς τὸ δικαστήριον ἐφέσεις ἔδωκε τοῖς βουλευμένοις.

1) Grote II. I. 98. »Es ist kaum möglich, sich diese zahlreichen Dikasteriën und Versammlungen in regelmässiger, häufiger und lange bestehender Wirkung ohne eine den Dikasten, aus denen sie bestanden, zugesicherte Besoldung zu denken. Diese Besoldung aber begann erst um die zeit des Perikles, wo nicht gerade zu auf seinen wirklichen Vorschlag gegeben zu werden; und Demosthenes hatte gute Gründe zu behaupten, dasz, wenn man diese Besoldung aufhobe, das ganze Gerichts- und Verwaltungssystem Athens sogleich in sich zerfallen werde. Und es würde ein Wunder sein, welches zu glauben uns nur das stärkste unmittelbare Zeugnisz rechtfertigen würde, dasz Solon, in einem Zeitalter, wo selbst theilweise Demokratie noch nicht versucht worden war, die Idee solcher Einrichtungen gefasst haben sollte; es würde aber ein noch grözzeres Wunder sein, dasz die halbbefreiten Theten und kleinen Eigenthümer für welche er Gesetze gab, noch unter der Zuchtrüthe der Eupatridenarchonten zitternd und in Gesamtgeschäften gänzlich unerfahren, plötzlich der Erfüllung dieser emporragenden Amtsgeschäfte gewachsen gefunden worden sein sollten.

ἔφασιν tribuit 1), quod, jurisdictione ab archontibus ad dicasteria nondum translata, magistratus munere functus vel fungens ad rationes reddendas citari poterat, atque judicia male ab archontibus judicata ad populum in comitiis redibant, qui ea irrita faceret. Quamquam testimonia ad id probandum proferri non possunt, tamen, id factum esse negari nequit, nisi τὰ δικάστηρια archontum jurisdictione ornata a Solone instituta credamus. Archontes sub Solone erant αὐτοτελεῖς, a quibus proprio sensu provocatio ad populum non esset, sed quaeratur quis magistratus, quae potestas judicia male judicata irrita faceret, si quidem id non tum primum, quum magistratus munere abdicasset, factum esse verisimile est. Quocirca statuo magistratus, quoties senatui visum esset, ad rationes reddendas citari potuisse eorumque judicia male judicata ad illam juratam populi partem relata fuisse. 2)

1) Cf., Plut. v. l. p. 350. sub fin. et C. F. Hermann, Staatsalterthümer § 145, 9—12.

2) De ἐκκλ. κυρία, quae concionis priscae munera etsi mutata refert, cf. Schöm. *de Comitiis* p. 30, et de statis comitorum diebus p. 47.

H. Schelling. *De legibus Solonis*, Cap. III. p. 24. «De ritu et ordine in concione populi observando haec fuisse instituta Solonis ex oratorum locis affirmare possumus». Totum vero caput inspicienti apertum erit non omnia ista a Solone profecta esse. Etiam si

Omnia ista jura populus in comitiis exercebat, quae jam ante Solonem quidem erant, sed in oligarchia obsoleta. Hoc addubitari vetat Thucydides, quamquam nullus nobis auctor exstat, qui ejus sententiae fidem faciat. Nisi Solonis temporibus rem publicam tribuamus, cujus auctor Clisthenes jure dicendus est, crebrae ac frequentes conciones non fuisse videntur. Si ad Solonis consilium attendimus, eo spectantis ut concio libertatis firmamentum et praesidium esset, omnia tamen prius a senatu tractarentur, paucae fuerint necesse est.

Restat ut de legibus in comitiis ferendis atque abrogandis agamus, qui locus, ut omnia quae ad Solonem referuntur, recenseamus atque dijudicemus, majorem operam sibi postularet, quam qui hic tractaretur, neque fortasse operae pretium foret in obscuris hallucinari. In hac enim quaestione explicanda non magis oratores adeundi sunt, quam consilium Solonis et temporum ratio attendenda est.

Oratores quamvis crebro Solonis nomen jactant, tamen haud semel significant, se in tanta legum copia, quae, paucis exceptis, nullum auctoris vel rogatoris nomen prae se ferebant, eo nomine usos esse, quod multitudini gratum esset, quo majorem dictis fidem auctoritatemque

Solonis nomen ubique apud oratores obvium est, tamen lectori quamvis religioso inquirendum, quis et qualis scripserit quique audierint; quod Schelling universe neglexit. Cf. p. 105, 1.

facerent. 1) Ignorabatur enim quaenam instituta nominatim Soloni tribuenda essent. Ut jam in prooemio animadverti Graecis inprimis oratoribus rei publicae progressio nulla erat, gloriandi materiem a Salamine et Marathone repetentes, democratiam Theseo acceptam referebant, Soloni leges 2) atque in legibus et institutis afferendis tempus suam memoriam inter atque illa prisca tempora interimebant. Universe autem in legibus, quae apud oratores citantur, multa esse a Solonis manu profecta quis negare ausit, quis certo discrimine vera a falsis internoscere audeat? Ut de multis aliis, sic etiam de iis, quae ad leges ferendas vel abrogandas spectabant, affirmare liceat, tale institutum tam a Solonis consilio quam ab ingenio temporis abhoruisse. Quis credat a Solone populo datum esse, ut tollendis

1) Or. contra Neaeram p. 1370 sub init, luculenter ostendit, quales fuerint auditores.

2) Isocr. oratt. ed. Bekk. pp. 238—239; 290.

Aeschines p. 429, 17. Solonem tamquam democratiae auctorem laudare videtur. Locos recensere, qui Solonem legum conditorem respiciunt, necesse non est, quia omnes in libro, quem Schelling edidit, inveniuntur. Neque vero parvi habendum est, quod alii jam observavere, leges Solonis quidem nomine inscriptas esse, sed illius temporis colorem non referre. Cf. Schöm. *De comitiis* p. 266. sqq. atque p. 267. ann. 42. ubi Lysiae or. adv. Theomnestum affert, quae continet specimina prisca istius sermonis, quo leges Solonis scriptae erant. Cf. inprimis Gr. II. 96. 53.

manibus declararet, quas leges abrogari, quas retineri vellet; ab illo institutos esse nomothetas 1), qui leges contenderent, quae abrogandae essent, alios qui veterum legum patrocinium susciperent. Qui ita statuatur eum vereor ne et Solonis consilium atque temporum ratio fugiat. Solon in republica ordinanda futura non respiciebat, nisi quod magno opere curavit, ne plebs et optimates, quos discretos habuit, colliderent.

Plebs igitur potestas magis in prohibendo quam in iubendo posita fuit. Cavebat plebs ne quis ipsi inimicus magistratus crearetur; neve archon qui in plebem saevisset munere functus Areopago adscriberetur, denique vetabat sive id toti populo sive parti fuerit mandatum, ne judicia male judicata rata essent. Sequens vero aetas,

1) Schömann de *Comitiis* p. 251 statuit: „Illi autem Nomothetae (ita enim selecti isti Heliastae dicebantur), aristocraticae magis reipublicae formae, qualem Solon instituit, convenire videntur; si quidem ista quidem aetate, cum nulla mercede judicia excercerentur, Heliastae ex opulentioribus tantum et primarum classium civibus esse solebant, quibus rei familiaris cura solutis liberaliter reipublicae servire licebat.“ Quum vero apud Dem. p. 706. lex jubeat *τοὺς δὲ προέδρους . . . χρηματίζειν . . . καὶ περὶ τοῦ ἀργυρίου, ὅπόθεν τοῖς νομοθέταις ἔσται*, quaeratur qua auctoritate nitatur nomothetas Solonis quidem tempore sine mercede munere functos esse.

quae Solon studiose servaverat, abolevit atque archontum dignitatem et auctoritatem in dicasteria transtulit. Hoc discrimen inter Solonis leges et Clisthenis quum non jam dignosceretur injuria illi tributa sunt, quae ab hoc erant profecta. Ambiguam, ut ita dicam, institutorum suorum rationem Solon perspectam non habuit, neque habere facile potuit, quum nulla popularis voluntatis significatio in tanta rerum novitate esse posset. Plebs a magistratuum ditiorumque vi tuta nihil amplius sibi postulavit, atque Atheniensium historia omnibus argumentis clarius evincit temere Soloni tributa esse, quae posterior aetas invenit. Post Solonem enim plebs in varias partes se rapi passa est. Leges autem ut abrogentur vel subrogentur vel derogentur talia existant tempora necesse est, quae praesentes leges rebus temporibusque non convenire indicent, earumque vitia detegant. At primum legislatorem, qui, ut reliqui ejusdem aevi non, ut plerique praedicant, nova condiderit, sed obscurata potius revocaverit et amplificaverit, quis futuri temporis progressionem perspexisse et praeparasse credat. Imo potius quod Aristoteles Graecorum historiis edoctus in formulam redactum enuntiavit: τὸ ῥαδίως μεταβάλλειν ἐκ τῶν νόμων εἰς ἑτέρους νόμους καινοῦς, ἀσθενῆ ποιεῖν ἐστὶ τὴν τοῦ νόμου δύναμιν id Solonem animo sensisse credibile est. 1)

1) Plut. v. l. c. 15. Οὐκ ἐπήγαγεν ἰατρείαν οὐδὲ καινο-

Denique si leges quae apud oratores inventuntur 1) inspiciamus, apparebit, senatum quingentorum, proedros, tertiam ecclesiam, mercem publice erogandam, Eponymorum statuas, haec omnia ita cum nonnullis legibus cohaerere, ut illis sublatis haec simul tolli necesse sit; quare non est, cur legum formulam a Clisthene vel ab aliis mutatam quidem, ad Solonem tamen tamquam auctorem referendam esse statuamus.

Jam multis institutis excussis, ut aliqua ratione investigaretur, quatenam instituta tamquam democratiae initia Soloni tribuenda sint, antequam ad tyrannidem progrediamur illius rei publicae indolem, ut in superioribus breviter, adumbrabimus. Nullum autem indicium est, unde jure efficias Solonem timocratiam et democratiam prudenter miscuisse. Contra optimates et plebem probe

τομίαν, φοβηθεῖς μὴ συγχέας

παντάπασι καὶ ταραξίας τὴν πόλιν

*ἀσθενέστερος γένηται τοῦ καταστήσαι πάλιν
καὶ συναρμόσασθαι*

*πρὸς τὸ ἄριστον· ἃ δὲ καὶ λέγων ἠλπιζέει πειθομένοις
καὶ προσάγων ἀνάγκην ὑπομένουσι χρῆσασθαι, ταῦτ'
ἔπραττεν, ὡς φησιν αὐτός,*

ἰσομοῦ βίην τε καὶ δίκην συναρμόσας.

1) Cf. Schelling, p. 43—56. qui omnes leges et fragmenta accurate recensuit; Schömann de *Comitiis* p. 248. seqq.

discretos habuit. Quod ut recte dictum videatur, animadvertendum est, censum eo potissimum consilio institutum esse, ut oligarchiae obviam iretur quippe quo effectur est ut honores omnibus optimo jure civibus paterent. Plebs vero ut ante a plena civitate arcebatur et τῷ συνεκκλησιάζειν καὶ εὐθύρειν, proprie, si rem ex temporis ingenio judicaveris, cum civitate non cohaerebat, sed potius, quum libertatis tuendae causa ipsi tributa essent, ab optimatibus sejuncta erat: ut census, sic ista a Solone cum plebe communicata jura tendebant ad imperium paucorum frangendum. In oligarchia enim Attici optimates ut caverent ne pauperes, qui agros colebant, cum iis, qui postea Paralii dicti sunt, coalescerent, pauperes in servitutem Helotarum conditione duriolem redigere conati sunt, quippe qui eo adigerent, ut peregre venirent. Idem ferme in Peloponneso factum videmus: ne Helotae cum Perioecis in unum coalescerent, Spartani omni modo eorum animos et vires fregerint adeo ut ipsis Perioecis abjecti viderentur. Solon igitur, ne ista ratio in posterum fieret providens, pauperes ab optimatibus sejunxit.

Itaque, si Soloni democratia vel potius τὸ καταστήσαι τὸ δῆμον tribuendum est, ex eo petatur, quod Solon ab optimatum vi in libertatem rem populi vindicavit. Nulla rursus instituta, quae jure Soloni tribuunter, indicant legislatoris consilium fuisse, ut reipublicae partes ad naturae similitudinem conjungeret atque consociaret. Si

enim respublica ad naturam instituta est, quando partium reipublicae copulatio et quasi coagmentatio naturam referunt, atque omnes omnino partes iisdem pro se quaeque progressionibus utuntur quibus ipsa respublica et vicissim, tum hujusmodi ordinationis initia vel forma non Soloni sed Clitheni tribuenda est. Vinculum, quo omnia in Solonis ordinatione continerentur, erat vis moralis, quam alendi et regendi cura summo reipublicae consilio, h. e. Areopago mandata est. Hanc vim quum posterioris aevi scriptores non satis agnoscerent, neque definire possent, haud raro haerent, quid proprie illud sit, quod postea sub Pericle Areopago ademtum sit. Solon de hominis vi ac natura magnificentius sensit, atque vere Cicero, qui ceteroquin oratores Atticos sequebatur, exclamat: Quanto majores nostri sapientius! 1) Quum autem Solonis tem-

1) Cicero, Pro Roscio Amer. c. 25.

Ejus porro civitatis sapientissimum Solonem dicunt fuisse, eum, qui leges, quibus hodie quoque utuntur, scripserit. Is quum interrogaretur, cur nullum supplicium constituisset in eum, qui parentem necasset, respondit, se id neminem facturum putasse. Sapienter fecisse dicitur, quum de eo nihil sanxerit, quod antea commissum non erat, ne non tam prohibere quam admonere videretur.

Quanto majores nostri sapientius! Qui quum intelligerent, nihil esse tam sanctum, quod non aliquando violaret audacia, supplicium in parricidas singulare excogitaverunt, ut quos natura ipsa retinere in officio non potuisset, ii magnitudine poenae maleficio summoventur.

pestate populo nulla ferme esset vita publica, neque plebs suae libertatis et auctoritatis esset conscia, illa cum Solone ad tempus evanuit.

Draco duriorem morem in mitiorem quidem formulam redegerat, sed omnis illius ordinatio eo potissimum spectavit ne in praesentem rerum statum, quem servatum voluit, peccaretur. Solon neglectam moris partem, quae jus privatum spectat, emendans in legis formulam redegit cavitque ne vel in novum rerum statum vel in hominem quemcunque peccaretur, atque futuro tempori rempublicam ordinandam reliquit, quae utrum in optimatum an in plebis partem inclinaret incerta erat. Illud in Solonis ordinatione vitium est. Ut Pericles suis institutis deesse non potuit, sic Solon praesentia sua optimatum factiones cohibuit. Pericle mortuo institutorum vitia tantum manserunt, Solone peregre profecto quam debilis fuerit ejus reipublicae ordinatio apparuit, quum nulla potestas esset, quae optimates animos extollentes coerceret; cum nova progenie prisca oligarchiae studia, quasi luce libidinis recreata, reviviscebant. Solon plebi libertatem donavit, cujus quanta esset efficacia postea, quam tyrannis inferiores cum patriciis ferme exaequaverat, Clisthenes ei ostendit, donec tandem auctore Pericle libertas, ruptis vinculis, lege superior evasit. 1)

1) Arist. Pol. IV. 4. in med.

In libello festinantius typis descripto praeter alia leviora haec corrigantur.

Pag. 3 vers. 10 pro *qui* corr. *quae*.

" 6 " 26 " c. 34 — c. 36 corr. C, 34—36.

" 10 " 20 " *Kethri* leg. *Krethi*.

" 11 " 9 " *quod* " *quae*.

" " " 20 " *diversos fuisse* leg. *eos diversos fuisse*.

" 13 " 13 " *Codridae et Paeonidae* leg. *Codrid.*, *Alcmaeonidae*,
Paeonidae alique.

" 14 " 9 " *Paeonidis* leg. *familii e Peloponneso oriundi*.

" 16 " 23 " *suoris* corr. *sui*.

" 25 " 25 " *Pent*, " *Plut*.

" 27 " 21 " *Iones* " *Ionis*.

" 29 " 24 " *φυλάς είσιν* corr. *φυλάς είσιν*.

" 30 " 9 " *διηρέθησαν* " *διηρέθησαν*.

" " " 18 " *δημιουργούς* " *δημιουργούς*.

" " " 19 " *ίεροποιούς* " *ίεροποιούς*.

" 31 " 11 " *Αργειος* " *Αργείος*.

" 32 " 19 " *Ελευσινι* " *Ελευσίνι*.

" 35 " 9, 10 " *καί δέκα* " *vulgo leguntur δέκα δέ και*
sed potius cum cl. Bake legenda.
sunt και δή και; cf. p. 88. 1.

" 38 " 7 " *προσκατένεμε* " *προσκατένεμε*.

" 55 " 10 " *θήτας* " *θήτας*.

" 57 " 22 " *έκτημορίοι* " *έκτημόριοι*.

" 58 " 4 Adjiciantur versus hi :

αυτοί δέ φθείρειν μεγάλην πόλιν αφραδίησιν
αστοί βουλονται χρήμασι πειθόμενοι,

" " " 23 pro *δεσμοῖσι τ'* corr. *δεσμοῖσί τ'*.

pp. 60, 61, 63, 64, 65 pro *σεισαχθεία* corr. *σεισάχθεια*.

pag. 62 vers. 20 pro *καί μάλλον* corr. *άλλ' έλύπησε... και μάλλον*

" " " 25 " *προσκτήσασθαι* " *προσκτήσασθαι*.

" 65 " 8 " *patrimonia* " *patrimonio*.

" 66 " 3 " *fragm. 5. 3. 4.* " *fragm. 3. 4.*

" 69 " 20 " *διαγιγνώσκωσι* " *διαγιγνώσκωσιν*.

" 75 " 15 " *pertinissent* " *pertinuissent*.

" 77 " 3 " *Dracon* " *Draco*.

" 84 " 21 " *πρακτής, καμπτής* corr. *πρατής, καμπτήρ*

" 89 " 23 " *προσαρμόζει* corr. *προσαρμόζων*.

" 96 " 26 " *και δικάζειν* " *και δικάζειν* *μόνον*
μετεῖχον τῆς πολιτείας.

T H E S E S.

I.

Sophocl. fab. *Oed. Reg.* vss. 124 et 125 :

Πῶς οὖν ὁ ληστής εἴ τι μὴ ξὺν ἀργύρῳ
ἐπράσσειτ' ἐνθενδ' ἐς τόδ' ἄν τόλμης ἔβη ;

legendos esse puto :

Πῶς οὖν ὁ ληστής εἴ τι μὴ ξὺν ἀργύρῳ
ἐπήρειτ' vel παρήγειτ' ἐνθενδ' ἐς τόδ' ἄν τόλ-
μης ἔβη ;

II.

In eadem fabula vss. 155 seqq.

*Τί μοι ἢ νέον
ἢ περιτελλομέναις ὥραις πάλιν
ἔξανθσαις χρέος;*

sic corrigantur:

*Τί μοι ἢ νέον
ἢ περιτελλομέναις ὥραις πόλιν κτέ.*

III.

In notissimo Platonis loco, Phaedon. p. 85. D. δεῖν τὸν γούν βέλτιστον τῶν ἀνθρωπίνων λόγων λαβόντα καὶ δυσεξελεγκτότατον, ἐπὶ τούτου ὀχοῦμενον, ὡσπερ ἐπὶ σχεδίας, κινδυνεύοντα διαπλεῦσαι τὸν βίον, εἰ μὴ τις δύναιτο ἀσφαλέστερον καὶ ἀκινδυνότερον ἐπιβεβαιότερον ὀρήματος ἢ λόγου θείου τινὸς διαπορευθῆναι., verba ἢ λόγου θ. τινὸς pro interpretamento a Christiano addito habenda esse censeo.

IV.

Ibidem p. 76 E, pro καταφεύγει ὁ λόγος legendum καταφέρει ὁ λ.

V.

In Juvenalis *Sat.* IV. vss. 43,

neque enim minor (rhombus) haeserat illis,
 quos operit glacies Maeotica ruptaque tandem
 solibus effundit torpentis ad ostia Ponti, etc.
 pro *torpentis* legendum est *torrentis*.

VI.

Ejusdem *Sat.* III. vs. 159., pro :

Sic libitum *vano*, qui nos distinxit, Othoni.
 legatur :

Sic libitum, *vallo* qui nos distinxit, Othoni.

VII.

In Hor. *Carm.* Lib. I. c. 2., vs. 39. pro :

Acer et *Mauri* peditis cruentum
 voltus in hostem ;

legendum censeo :

Acer et *Marsi*, et rel.

VIII.

Malta eo ducunt, ut credamus cosmogoniam Graecorum ex Aegypto venisse.

IX.

Fabula de Aenea in Latio non domestica fuisse videtur.

X.

Ciceronis fluctuatio in republica administranda non magis ipsius, quam temporum et hominum quibuscum vixit, culpae tribuenda est.

XI.

Perperam statuit Walter, Gesch. des Röm. Rechts 1845. § 129. „Ursprünglich, als die Uebermacht der „Patricier die Eintracht der Tribunen unter einander „verstärkte, handelten sie häufig nach gemeinschaftlich „durch Stimmenmehrheit gefassten Beschlüssen.

XII.

Δικαστηρίων institutio non est Soloni tribuenda.

XIII.

Senatus quadringentorum e Solonis instituto ad *ἀρχάς* referendus est.

XIV.

Immerito statuunt poetis veniam non esse materiam
sibi historicam immutandi atque refingendi.

XV.

Plures nostratium hodie artem Christianam immerito
negligendam esse censent.

XVI.

„Die Kunst ruht auf einer Art religiösem Sinn, auf
„einem tiefen unerschütterlichen Ernst; deszwegen sie sich
„auch so gern mit der Religion vereinigt. GÖTTE.

XVII.

„Die Wahrheit der Naturformen gibt dem Schönen
„die Correctheit. Einen eigenthümlichen Kreis der Cor-
„rectheit macht das conventionelle Maasz selber aus,
„das sich als historischer Ausdruck einer Gestalt des
„Geistes fixirt.

Rosenkranz. *Aesthetik des Hässlichen.*

XVIII.

E principiis disciplinae Spinozae petendum est, quod pulcritudo ei nulla erat.

XIX.

Methodus, qua Spinoza in philosophia usus est, vitiis laborat.

XX.

Il faut remarquer, que les erreurs des hommes ne viennent pas tant de ce qu'ils tirent mal des conséquences, que de ce qu'ils admettent des principes faux. BAYLE.
